

مقدمه

در اهمیت و فضیلت مسجد این پایگاه خداجویان زیاد سخن گفته شده و فراوان کتاب نوشته شده است ما هم به عنوان بهره مندی از دریای پر فیض آیات و روایات پس از نگارش کتابی تحت عنوان نمازنیاز من که چند سال قبل به چاپ رسید بر آن شدیم که بهترین جایگاه اقامه نماز که مسجد است و آن هم در حقیقت مسجد نیاز ما می باشد مطالبی را از منابع تفسیری و روایی جمع و در اختیار علاقمندان بگذاریم باشد که خداوند ما را از نماز گزاران و مسجدیان واقعی محشور نماید.

امروز همچون همیشه نغمه دلنشین اذان از مناره های مساجد به اطراف طنین انداز است اذانی که یاد آور عظمت خدا و شهادت به وحدانیت او و اقرار به رسالت رسول و ولایت امیر مومنان و دعوت به نماز و بهترین عمل خیر و نهایتاً ذکر توحید هر وعده به عنوان دسته گلی از گلدسته مسجد تقدیم مردم می شود و روح همگان را طراوت می بخشد اذان همان سرش زیبایی که پیامبر اکرم را به نشاط می آورد و چون وقت آن می شد رو به بلال می فرمود: برخیز و با گفتن اذان خوشحالمان کن ویژه اسلام و مسلمانان است و جایگاه شنیدنش بلندگوی مسجد است. ناقوس کلیسا و زنگ کنیسه ها تولید صوتی می کنند که یا ترجمه ای ندارد و یا در ترجمه اش پیام یا محتوای سازنده ای نیست و مردمی به وسیله صدائی همچون صدای بوق کشتی یا کارخانه از چیزی خبر دار می شوند لکن اذان مساجد به خودی خود جمله جمله اش پیام و معنائی دارد و می تواند به صورت مستقل یک عبادت با سازندگی ویژه ای باشد، اذان پیام دهنده آن است که مسجد خانه همه است و

نماز عبادتی مخفی و فردی و مربوط به گروهی خاص نیست بلکه دعوتش عمومی و علنی است.

مجموعه حاضر با موضوعات امتیازات مسجد، امتیازات اهل مسجد، رقبای مسجد، دلائل جذب به مساجد، دلائل مسجد گریزی جمع آوری و با زحمت برادر جانباز جناب آقای حاج علی اکبر شمشیری و حجه الاسلام والمسلمین مجید فرخی تهیه و تنظیم و چاپ گردید که امید است منشأ آثار خیر و موجب دعای خیر مؤمنان باشد.

سید حسن موسوی خراسانی

امام جمعه آباده

محرم الحرام ۱۴۳۳

مسجد

مسجد و محراب و منبر مجموعه نمایشگاهی دائمی را تشکیل می‌دهند که همیشه به روی مردم باز است و از مناره آن نوای اذان خدا طنین انداز است و در محرابش دل آماده دفاع از حریم عقیده می‌شود و بر منبرش بیدارگری و روشنگری رواج دارد و بر زمینش پیشانی تواضع به خاک سائیده می‌گردد ملک آن از خدایمان است و در حقیقت خانه پدری همه بشر محسوب می‌شود جواز ورودش یک وضوی با طراوت است و یک دل امیدوار و ادب ورودش کندن نعلین از پا و رغبت و جاذبه اش چنان است که پای راست را می‌گذاری تا اگر در همین لحظه عروجی به سوی یار صورت گیرد در خانه او باشد و ثابت کنی که معتکف کوی او بوده ای یعنی که تو را می‌طلبم خانه به خانه. مسجد گرچه در لغت به معنی سجده گاه است و البته که سجده خود نمودار تمام عشق و همه فروتنی و کل عبودیت است لکن علاوه بر سجده گاه پایگاه

نیز هست ، کلاس و آموزشگاه نیز هست خوب است حال که سخن به اینجا رسید شمه ای از امتیازات این معبد سازنده گفته شود:

امتیازات مسجد

۱- گرامی است:

مسجد به دلیل بیدارگری اش به قول پروین اعتصامی خوابگاه مردم بدکار نیست بلکه مرکز بیداری خفتگان است پس باید تکریم شود و به ما گفته اند حتی در نظافت ظاهری مسجد کف کفش خود را نظاره کن مبدا محیط مقدس مسجد آلوده شود و امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمودند:

مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ لَمْ يُؤَقِّرِ الْمَسَاجِدَ

از رحمت خدا دور است کسی که مسجد را گرامی ندارد^۱ به گفته امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فلسفه تعظیم مساجد بدلیل آن است که بیوت و خانه های خدا در زمین می باشند که صاحب خانه خود در حدیث قدسی فرمود:

إِنَّ يُؤْتَى فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ

مساجد خانه های من در زمین است^۱.

مسجد خانه ای است که بدلیل قداستش باید ونباید‌هایی دارد که از آن جمله اند باید با طهارت بود ونباید در آن حرف دنیا زد باید یا با قرآن بود ویا با ذکر خدا ویا تحصیل علم ونباید آنرا خوابگاه قرار داد باید در آن با آرامش زمزمه کرد ونباید فریاد زد وگم شده را اعلام کرد باید به انتظار نماز نشست ونباید در آن غیبت کرد وصدها باید ونباید دیگر که همه این ها دلیل حرمت این حرم الهی است تعمیر مسجد از دستورات الهی است وتخریب آن از جمله همان نبایدهائی است که توبیخ و مکافات دارد ترغیب به مسجد سیره مؤمنان و منع از رفتن مسجد کاری از سوی کافران و ظالمان است .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ

چه کسی از منع کنندگان مساجد ستمکارتر؟^۲

۱. وسائل الشیعه ج ۱ ص ۲۶۸

۲. بقره ۱۱۴

پیامد منع مساجد خِزِی و بدبختی است و نتیجه دعوت به مساجد دعوت به تعالیم حیاتبخش دین است. مسجد اگر وعده گاه دیدار دوست است باید با آراستگی به سویش رفت:

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ

زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد با خود بردارید.^۱

از امام حسن مجتبی علیه السلام که به هنگام رفتن به مسجد لباس های فاخر خود را می پوشید پرسیدند چرا؟ فرمود: **أَتَجَمَّلُ لِرَبِّي** آرایش میکنم برای خدایم.^۲

۲- جایگاه خداباوران است:

آری خداباوران یاوران خوب خدایند و به خانه محبوب راه دارند و گرنه شخص مشرکی که روزی این خانه را خراب میکند و روز دیگر در مقابلش مسجد ضارمی سازد چه حقی برای تعمیر یا عمران آن دارد.

۱. اعراف ۳۱

۲. مجمع البیان ج ۱ ص ۴۱۲

مَا كَانَ لِلشُّرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ

مشركان حق ندارند مساجد خدا را آباد کنند.^۱

این بدان معناست که اینجا محل صرف بودجه و به رخ کشیدن سرمایه نیست اینجا سرمایه ای از سویدای دل و از صندوقچه جان می خواهد و این خانه را باید کسی تعمیر کند که خانه جان خودش ویران نباشد.

۳- مجلس درس است:

امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَام یعنی همان کسی که در مسجد زاده شد و در مسجد شهید گردید و گویا واله و حیران همه عمر در تکاپوی دوست و رضایت او بوده که آغاز و انجام عمرش را به دنبال دوست در خانه های دوست بود فرمود: کسی که مرتب به مسجد می رود یکی از این هشت فایده عایدش خواهد شد:

الف: برادران ارزشمند و مؤمنی برای خویش خواهد یافت.

ب: با دانش و علمی تازه آشنا خواهد شد.

ج: بر استواری اعتقادش افزوده خواهد شد.

^۱. توبه ۱۷

د: ویا کلامی که موجب هدایت و راهنمایی اش می شود خواهد شنید.

ه: ویا مشمول رحمت حق تعالی قرار گرفته به خواسته اش میرسد.

و: ویا اینکه از گناهی که مبتلاست با موعظه رهائی خواهد یافت .

ز: ویا اینکه حیا مانعش خواهد گردید تا گناه نکند .

ح: یا به دلیل ترس از خدا از گناهی یا ظلمی دست خواهد کشید.^۱

این کلام امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَام هشدار می دهد است به ما که مساجدمان باید جایگاه این خوبیها باشد که اگر غیر از این بود بی نتیجه خواهد بود آری بازده کلاس مسجد یا باید علم باشد ویا ترک گناه ویا انتخاب دوستی خدائی وامثال اینها و بد نیست که با این خط کش زیبا مساجد موجودمان را محک بزنیم از این نکته نباید غفلت کرد که اگر مدیریت مسجد بدینسان که علی عَلَيْهِ السَّلَام فرموده باشد

بازده آن هم همانی خواهد شد که او فرموده است لکن ما به شرط عمل نکرده از محقق نشدن مشروط می‌نالیم ما متأسفانه به جای اینکه در مسجد به دنبال گمشده علمی خود بگردیم گمشده های مادی خود را از بلندگوی مسجد محله اعلام کرده و جستجو می‌کنیم! و به جای اینکه در مسجد با دعا و ثنا مشمول رحمت الهی شویم با سخن بیگانه بازاری آنجا را بازار خرید و فروش قرار می‌دهیم. و به جای اینکه آرام با خدا خلوت کنیم صدای بلندگوی مسجدمان درون و برون مسجد تا هفت محله را از خدا دور می‌کند و به جای اینکه به مصداق **أَنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ**^۱ به ساختن مسجد پردازیم در مقابل مساجد هئیت سازی و بهتر بگویم هئیت بازی می‌کنیم و مشتری این دو مکانی که یکی از خدا و یکی از حسین است دوگونه اند! و البته با کمی بی‌تکلفی باید گفت مسجدی‌ها هئیتی هستند ولی گاهی بسیاری از هئیتی‌ها مسجدی نمی‌باشند و این دعوا را بین خدا و امام حسین برای رضای خدا راه انداخته ایم!!

^۱. توبه ۱۸

۴- خانه اعتکاف است:

اعتکاف در عین حالی که یک لفظ است و به معنای خاصی و زمان خاصی از آن به ذهن می‌آید ولی واقعیتش این نیست مسجد جایگاه خلوت مخلوق با خالق بنده با مولا و بیچاره با مسبب الاسباب است و این کار زمان و فصل خاصی نمی‌شناسد هر که به دنبال اوست واله و حیران همه جا را پا می‌زند تا به او برسد گاهی در منی و گاهی در صفا زمانی در عرفات و لحظه ای در مشعر و گهگاهی گرد حریم دوست در مسجد الحرام و با زبان حال می‌گوید:

گه معتکف دیرم و گه ساکن مسجد

یعنی که تورا می‌طلبم خانه به خانه
در اعتکاف جاذبه مسجد باید آنقدر زیاد باشد که معتکفین به
اختیار خود در این سه روز به این کوه طور دلبسته باشند که یک
جمله ادعوی^۱ خدا را چندین جمله جواب دهند و لذتش تا سال بعد
و تا آخر عمر در کامشان باشد و دیگر دل به هیچ معشوقی جز او

^۱. غافر ۶۰

ندهند نه اینکه بوسیله تکنیک و قفل و بند راه ارتباط تلفن های همراه او را قطع کنند!! بین تفاوت ره از کجاست تا به کجا؟ سه روز اقامت معتکفین باید شارژی برای معنویت شهر و کشور باشد و دعای ملتمسین معذور از اعتکاف را تدارک و جبران کند که البته در بسیاری از مراکز چنین است و گرنه نشستن، خواندن و برخاستن مشکلی را حل نمی کند.

۵- پایگاه پاکان و مؤمنان است :

وابستگان به دنیای حرام را در مسجد جایگاهی نیست می گویند رسول خدا ﷺ وارد مسجد شد تا نماز جماعت اقامه کند نه نفر را از صف اول بلند کرده و از مسجد بیرون کرد و فرمود بروید زکات مالتان یعنی بدهکاری مردم و فقرا را اداء کنید و سپس برگردید. عبادت زبانی در کنار عبادت مالی معنا دارد و گرنه اجابت دعا در گرو آن می ماند و دعای مؤمنان بدهکار به جایی نمی رسد در اسلام به نماز اول وقت اهمّیت خاصی داده شده است لکن اگر اول وقت طلبکار طلبش را مطالبه می کند آن فضیلت مرتفع است

و باید در صورت امکان بدهی را اداء کرد و سپس به فضیلت نماز دست یافت.

عمران مسجد مقدمه ای است برای ارتباط اهل ایمان با خدا در چهاردیواری ویژه ای به نام مسجد و گرنه دلهای مؤمنان خداجو خود مسجداست **الْقَلْبُ حَرَمُ اللَّهِ**^۱ و از هر دلی رهی به خداست یعنی به اندازه جمعیت قلوب در عالم مسجد وجود دارد پس اگر ایمان در کار نباشد عمران بی فایده است.

داستان

عباس و شیب برسر پستی که داشتند افتخار می کردند و علی عَلَيْهِ السَّلَام در معرکه حاضر شد اولی می گفت من ساقی حُجَاج هستم و دوومی می گفت من تعمیرکننده مسجد الحرام و سومی یعنی امیر قافله مؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَام سبقت در ایمان را ملاک قرار داد به قضاوت نزد پیامبر رفتند جواب قضاوت از سوی خدا طی آیه ای نازل شد.

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ...

^۱ . جامع الاخبار صفحه ۱۸۵

آیا ساقی حاجیان شدن، تعمیر مسجد را مانند ایمان به خدا می‌دانید؟^۱

یعنی بدقضاوتی است این گونه قضاوت کردن.

اگر نماز پنج وعده شستن بدن است پس مسجد حمامی است که بدی های ظاهر و باطن را شستشو می دهد و این مکان مقدس و طاهرکننده آدابی دارد که خوب است به سخن پیامبر صلی الله علیه و آله که برای ابوذر برخی از این آداب را برشمرده است توجه کنیم:

ای ابوذر! کسی که دعوت خداوند را اجابت کند و در تعمیر و آبادانی مساجد نیکو بکوشد ثواب آن از جانب خداوند بهشت است. ابوذر پرسید مساجد را چگونه آباد کنیم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند:

- ۱- در آنجا با صدای بلند سخن نگویند .
- ۲- حرف باطل و سخن نادرست نزنید.
- ۳- دادوستد و خرید و فروش نکنید .
- ۴- از زیاده گویی و حرفهای بی اساس پرهیزکنید.

اگر این سفارشات را رعایت نکردی در روز قیامت به غیر خودت کسی را ملامت نخواهی کرد.^۱

و خلاصه در یک جمله اهل مسجد باید به زیور تمام پاکی‌ها مزین و دارای اخلاق و روش پاک باشند که فرموده اند:

فِيهِ رِجَالٌ مَّحْبُوبُونَ أَنْ يَنْظَهُرُوا وَاللَّهُ مَحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

در مسجد مردانی هستند که دوست می‌دارند پاکیزه باشند و خداوند پاکیزگان را دوست دارد.^۲

۶- نقطه دایره وحدت است:

آئین وحدت بخش دینی برای رفتن به مسجد محله و مسجد بازار و مسجد جامع ثواب‌های متنوع و دارای سلسله مراتبی تعیین فرموده و برای اجتماع بزرگ نماز جمعه اهمیت بزرگی قائل شده و برای خیل جمعیت حج و مسجد الحرام حرمتی بزرگتر تمامی اینها برای نزدیک تر کردن دل و جان مردم متدین به یکدیگر است

۱. وسایل الشیعه ج ۳ ص ۵۰۷

۲. توبه ۱۰۸

تأکید برای حضور در مسجد آنقدر بالاست که در برخی از موارد رسول خدا ﷺ که مظهر رحمت و ملقب به رَحْمَةٌ لِّلْعَالَمِينَ^۱ است دستور می دهد درب خانه بعضی از کسانی که در همسایگی مسجد بدون عذر در مسجد حضور پیدا نمی کنند و بنای ایجاد تفرقه دارند آتش بزنند و نیز دستور می دهد اینان شهادتشان در دادگاه مورد قبول نیست و در نهایت به جایگاهی که در مقابل مسجد به عنوان فرار حتی به نام مسجد ساخته شده است. امر **لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا** صادر میشود یعنی هرگز در چنین مکانی که برای تفرقه و کفر و اضرار است حضور پیدا نکن.^۲

آری چنین مرکزی را که بنام مسجد در اختیار داریم سرپناه قدیمی و آباء و اجدادی ماست که از روز اول برایمان بنا کرده اند و عمرش به اندازه عمر تمام تاریخ است: **إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ** است.^۳

۱. انبیاء ۱۰۷

۲. توبه ۱۰۸

۳. آل عمران ۹۶

وقتی ابوذر از رسول خدا ﷺ پرسید اولین مسجدی که ساخته شده است کدام مسجد است؟ رسول خدا ﷺ فرمودند: مسجد الحرام.^۱

پس مسجد این خانه خدا سابقه ای دیرینه دارد و صد البته این نباید بدان معنا تفسیر شود که سازمانی برای حفظ دیوار کهنه ها دغدغه داشته باشد و به دلیل اینکه دیوارها باستانی است همچنان باستانی بماند یعنی مصلا به یادگار بماند ولی مصلی جایگاه مطلوبی نداشته باشد که به قول بهلول شاگرد امام صادق علیه السلام که به هارون الرشید گفت: **رَفَعَتِ الطَّيْنَ وَوَضَعَتِ الدِّينَ**

دیوار گلی را بالا آوردی و لکن زمینه دینداری را خراب کردی یعنی به دیوار این خانه از میهمان این خانه اهمیت بیشتری بدهیم!

مساجد این خانه های نورانی در حقیقت مصداق همان آیه شریفه **فِي بُيُوتٍ اٰذِنَ اللّٰهُ اَنْ تُرْفَعَ** است پس خوشا به حال کسی که

۱. مجمع البیان ج ۱ ص ۴۷۷

۲. نور ۳۶

خود را در خانه اش پاکیزه کرده و در خانه ام به زیارتم بیاید و حق میهمان بر صاحب خانه آن است که او را گرمی داشته و تکریم کند.^۱

مساجد مراکزی هستند که اولین معمارش ابراهیم خلیل و شاگردش اسماعیل ذبیح الله بوده است و به مسجد سازان مژده داده شده است که هرکس مسجدی اگرچه کوچک بنا کند خداوند قصری بزرگ برای او تعیین میکند.^۲

امتیازات اهل مسجد

امتیازات اهل مسجد یعنی خصوصیت میهمانان خدا فراوان است که برخی از آنها را با اشاره ای مرور می‌کنیم.

۱. وسایل الشیعه ج ۳ ص ۴۸۲

۲. بحار الانوار ج ۷۷ ص ۱۲۱

۱- اهل تسبیح صبح وشام هستند:

گویا فضای معنوی مسجد انسان را ملکوتی میکند و دل را وابسته به این فضای خدائی می نماید

يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ

در هر صبح وشام تسبیح وتمجید خدا میکنند.^۱

۲- خدا ترس هستند:

آنها در این خانه که رصدخانه ای است قوی عوالم بالا وبعدی را رصد می کنند وچون می دانند که در آنجا چه خبر است از قیامت وروز حضور پروردگار خوف و ترس دارند.

يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

از روز حساب بیمناکند.^۲

۱. نور ۳۶

۲. نور ۳۷

۳- وارسته از دنیايند:

زخارف دنيائی و مال و منال مادی آنها را سرگرم نميکند و به چيزی بالاتر از دنيا می‌اندیشند.

رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ بِيَعَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

مردانی که ببيع و تجارب آنان را از یاد خدا غافل نميکند.^۱

۴- اهل مسجد مستوجب رزق بی حسابند:

همراهان با مسجد مردان پاک سرشتی هستند که خداوند بی حساب به آنها روزی می‌دهد **وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ**^۲ و خلاصه مسجدیان واقعی اهل آرامش خدادادی اند و مشمول رحمت خاص خدا در بهشت و اهل گذر آسان از پل صراط می‌باشند.

۱. نور ۳۷

۲. بقره ۲۱۲

ستاد تبلیغات خدا:

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

مساجد از آن خداوند است پس هیچکس را با خدا
نخوانید.^۱

مسجد را تجارت خانه دنیا نیز گفته اند محل اتصال حلقه های
وابستگی خاکیان به افلاکیان و ضعیف به قوی است، از این
فرودگاه زمینی که فرشی است پروازهای عرشی صورت می گیرد و
با معراجی به نام نماز از فرش به عرش حرکت می کنند و با این
پرواز گواهینامه عبد صالح دریافت می کنند، بزرگی گفته است
مسجد علاوه بر محل سجده ستاد نیروی عظیمی بود که توانست
کمتر از سی سال سایه دولت و حکومت اسلامی را بر خاور و
باختر جهان بگستراند، رایت ها در مسجد بسته می باشد و تا پای
دیوار چین و از طرفی تا جبل الطارق و صحرای آمریکا با کمال
قدرت پیش می رفت، فرمان های عظیمی که امپراطورهای بزرگ

دنیا را تکان می‌داد و از جا می‌کند از میان مسجد و روی منابر صادر می‌شد.^۱

از آیه فوق استفاده می‌شود که در این ستاد از دیگر و دیگرانی نباید تبلیغ کرد. **فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا** در مسجد حرف دنیا و سخن بازار نباید بمیان آید و با انگیزه ای مربوط به صاحب این خانه و این ستاد باید شرکت کرد.

این ستاد ستادی است که صاحب آن حضور دارد و لذا گفته اند آراسته به آن قدم بگذارید **خُذُوا زِينَتَكُمْ** زینت خود را بردارید و همراه داشته باشید.^۳

این ستاد ستاد حقی است که مخالف بردار نیست و اگر در مقابلش ستادی باز شد تا با آن مقابله کند با نهی

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا از رفتن و اقامت در آن منع شده ایم.^۴

۱. کتاب سرمایه سخن آیتی ج ۱ صفحه ۷۸

۲. جن ۱۸

۳. اعراف ۳۱

۴. توبه ۱۰۸

به این ستاد هر کسی نمی تواند کمک کند باید نیت پاک و پول پاک و کردار پسندیده ای داشته باشد تا اجازه مساعدت و کمک داشته باشد و گرنه **مَا كَانَ لِلْمُشْكِرِينَ أَنْ يَعْمُرُوا ... مشرکان حق تعمیر و عمران آن را ندارند.**^۱

مشعر خدا جویان است:

در مشعر شعور انسان ها بروز می کند و مسجد نیز باید چنین خاصیتی داشته باشد در اینجا می بایست آگاهی دینی، اجتماعی و سیاسی انسان ها بالا برود در مسجد باید از آنچه در مناطق دور دست جهان اسلام آگاه شد و به فکر فرو رفت و در اندیشه گرفتاران عالم بود چرا که در پایان و سلام نمازمان به آن ها سلام و از آن ها سلام می گیریم **السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ** در این کانون خدائی یاد فقراء زنده است و همیشه به مستمندان و مستضعفان کمک شده است، این مرکز خیر محل تدارک رزمندگان اسلام در طول تاریخ بوده و به پاسداران سرحدات دعا شده و

مزداران مشمول دعایشان بوده اند و از همینجا اعزام شده اند و در صدر اسلام علاوه بر **دَكَّة الْقَضَاء** بودن مساجد **دَكَّة الْجِهَاد** نیز بوده اند آری فرهنگ دفاع از مرز و بوم جهان اسلام فرهنگ مسجد و نماز است.

در مشعر حج پاکترین لباس که لباس احرام است می پوشند در مسجد نیز گفته اند باید با پاکترین لباس آمد. در مشعر سنگ ریزه جمع آوری می کنند تا در منی به شیطان بزنند و در مسجد به مصداق **تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ** با هر آنچه پلشتی است مبارزه می کند.

وعده گاه خوبان است:

نقل است که برخی از پیامبران از مسجد بیرون نمی رفتند که مبادا در غیر مسجد بمیرند البته باید چنین باشد زیرا در وصف این بقعه ای که در نقطه ای از زمین ساخته شده گفته اند **أَحَبُّ الْبُقَاعِ**

^۱. عنکبوت ۱۴۵

^۲. بحار الانوار جلد ۵ صفحه ۱۳۹

یعنی دوست داشتنی ترین مکانهاست و لذا بهترین افراد که انبیاء الهی اند مرکز انس آنان بهترین مکان های روی زمین است، در این خانه بی زرق و برق و ساده ای که انسان ناخود آگاه از زیور های کاذب و گول زننده دنیا دل بریده و به دلدادگی پرداخته و با کسی نجوا می کند که محرم ترین و توانا ترین و مهربان ترین است باید هم چنین مکانی محبوب عقلاء و بهترین بقعه ها باشد.

در اینجا خوبانی از تبار آنان که فطرتشان دست نخورده و سالم است به ویژه جوانان جا دارند جوانانی با پنج خصوصیت بدنبال کلاسی می گردند که پاسخی به آن منادی درویشان بدهد و آن پنج خصیصه عبارتند از: ۱- فطرت سالم ۲- خانواده اصیل ۳- جامعه دینی ۴- تفکر و اراده ۵- دین خدائی و این کلاس جان پناهی برای او از حمله های سهمگین که از شش جهت به سویش می آیند می باشد.

اگر مسجد جایگاه جوان نباشد به جای دگری خواهد رفت که در معرض میکروب ها هستند و اگر الگوهای معرفی شده توسط این خانه خدا را نداشته باشد به یقین به قهرمانان بدلی و به جای رجال به اشباه الرجالی پناه خواهد برد که مشکل سازند. معنویات

را دانشمندان غربی داربست وجودی نسل جوان معرفی کرده اند
 او که آرمان گرایی جزء وجود او و مقتضای سن اوست یک وادی
 امنی می‌خواهد که از زلال جاری وحی سیراب شود و آن زلال
 فقط در مسجد جریان دارد همان مسجد و همان جوانی که
 موجبات رضایت خاطر خطیر رسول الله را به خود جلب کرد
 آنگاه که فرمود جوانان بیش از دیگران دین مرا پذیرفتند و همان
 جوانانی که حضرت موسی را پذیرفتند که **فَمَا أَمَّنَ لِمُوسَى الْأُدْرِيَّةُ**
مِن قَوْمِهِ تنها گروهی که به موسی ایمان آوردند فرزندان از قوم او
 بودند.^۱

جوان در مسجد بیعت با خوبی‌ها می‌کند که غیر مسجد جایگاه
 بیعت خدائی نیست و امیر قافله خوبان علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: **لَا بَيْعَةَ إِلَّا**
فِي الْمَسْجِدِ همو که روزی در مسجد النبی با رسول خدا و بیعت
 فردا در مسجد کوفه با آخرین وصی رسول خدا بیعت می‌کند.

قرارگاه خوبی ها است:

در قدیم تمامی کارهای علمی و دینی در مسجد انجام می‌گرفت مدرسه های علمیه در مساجد مستقر بودند، دانشگاه و مکتب خانه مکانش قسمتی از مسجد بود و هم اکنون دانشگاه الازهر مصر شاهی بر این مدعا می‌باشد زیرا هم مسجد است و هم دانشگاه و برخی از مدارس علمیه شهرهای استان اصفهان که در مساجد این شهرها برگزار و برقرار است شاهی دیگر بر این مدعاست.

مساجد را محل جلوس و افاضه انبیاء گفته اند که **المَسَاجِدُ** **مَجَالِسُ الْأَنْبِيَاءِ**^۱ زادگاه اولین شخصیت عالم پس از پیامبر خاتم یعنی علی بن ابیطالب عَلَيْهِ السَّلَامُ مسجد است که گفته اند **وُلِدَ عَلِيٌّ فِي الْكَعْبَةِ**^۲ نه تنها زادگاه امام موحدان که آموزشگاه او نیز تا سه روز بود.

۱. مشترک جلد ۳ صفحه ۳۶۴

۲. مناقب جلد ۳ صفحه ۲۸۵

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام درباره قدمت مسجد، سابقه ساخت آنرا به دو هزار سال قبل از خلقت انسان نسبت داده است و در فضیلت این مکان مقدس گفته اند:

مَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيُحِبِّ الْمَسَاجِدَ

هر کس قرآن را دوست دارد پس به مسجد نیز علاقه دارد.^۱

مسجد قبا با دست مبارک بنیانگذار اسلام در مدت کوتاهی ساخته و محل اقامه نماز جماعت و جمعه و شکست اهریمنان بدخواه می‌شود و آنقدر قداست پیدا می‌کند که دو رکعت نماز در آن بموازات یک عمره مقبوله می‌شود، اگر مسجدی به اندازه قفس مرغی بسازی اجر بزرگی خواهی داشت. مسجد محل اتصال نسل جدید به قدیم است و خانه ای عمومی است که هرگاه فریاد زده می‌شود که **حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ** دعوت به آن جا و هر گاه **حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ** است دعوت به این جایگاه مقدس است، مسجد شعور دارد زیرا گفته اند جابجایی زمی‌ش در قیامت به نفع عبادت کننده

^۱ . مسترک جلد ۳ صفحه ۳۵۵

شهادت می‌دهد، این تنها زمینی است که کاربری اش عوض نمی‌شود یعنی برای ابد مسجد مسجد است.

سابقه دارترین مکان این عالم همانا مسجد است که اولین خانه ای که برای مردم بنا نهاده شده مکه است که مبارک و با برکت است شاهد بر این عقیده می‌باشد. در فضیلت این مکان مقدس همین بس که در عین جماد بودنش در روایات اهل بیت علیهم‌السلام آمده است که :

اولاً: از آمدن مومن به دورن مسجد، مسجد خوشحال می‌شود.
ثانیاً: از نیامدن مردم و خلوت بودنش در قیامت شکایت می‌کند.
ثالثاً: تحیت افراد را می‌پذیرد و لذا نماز تحیت مسجد استحباب دارد.

رابعاً: از همسایه های تارک مسجد گلایه می‌کند.
همه اینها دلیل بر هوشمند بودن این مرکزی است که با نام مقدس خانه خدا نام گذاری شده است و وصفش در لسان رسول **اللَّهُ الْمَسْجِدُ بَيْتُ اللَّهِ** مساجد خانه‌های خدایند شده است.^۱

^۱ من لا يحضره الفقيه جلد ۱ صفحه ۱۹۸

یکی از خوبیهای که معمولاً در مسجد انجام می‌گیرد احوالپرسی و عیادت از بیماران است گفته اند اگر سه روز افراد مسجدی دوستان خود را در مسجد نبینند لازم است که از احوالشان پرس و جو کنند و اگر مریضند به عیادتشان بروند و اگر گرفتارند برای رفع آن تلاش کنند، آری از این مکان خوبی‌ها دل‌کندن و سریع آنرا ترک کردن خلاف توقع است و لذا در حدیث از زبان نبی مکرم اسلام آمده است که فرمودند ده چیز موجبات فقر و فاقه را فراهم می‌آورند که یکی از آن‌ها و **تَعْجِيلُ الْخُرُوجِ مِنَ الْمَسْجِدِ** می‌باشد. شتاب کردن برای خروج از مسجد.^۱

نکته‌ها

نکته اول:

هر کسی و هر مالی لایق مسجد سازی نیست

بنائی ماندگار همچون مسجد جائی که پرستشگاه خالق عالم است، مدرسه‌ای که مدرسش انبیاء و اولیائند، متن و کتاب درسی

^۱ . جامع احادیث الشیعه ج ۴ صفحه ۴۲۲

اش قرآن است را با هر ثروتی نمی توان به پا نمود که اگر هم به پا شود آن نور و خاصیتی که باید داشته باشد نخواهد داشت چند شرط لازم برای ساخت این مکان را قرآن در یک آیه بیان فرموده است:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ

مساجد خدا را تنها کسی آباد می‌کند که :

- ۱- ایمان به خدا داشته باشد: **مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ**
 - ۲- ایمان به روز قیامت در او باشد. **وَالْيَوْمِ الْآخِرِ**
 - ۳- اهل نماز باشد. **وَأَقَامَ الصَّلَاةَ**
 - ۴- زکوة مالش را بدهد: **وَأَتَى الزَّكَاةَ**
 - ۵- به جز خدا از کسی نترسد: **وَلَمْ يَخِشْ إِلَّا اللَّهَ**
- اینچنین کسی می‌تواند امیدوار به نوید الهی برای هدایت باشد:

فَعَسَىٰ أَوْلَتْكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ۱.

نکته دوم:

دلایل جذب به مساجد:

۱- فطرت سالم:

اولین دلیل جذابیت مساجد همان فطرت سالم خدادای است که صاحبش را به خانه ای که خانه محبوبش می باشد می کشاند، انسان به خانه ی خودش یا خانه پدری اش با چه اشتیاقی می رود اگر افراد مسجدی و افراد آن با همان روحیه **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ**^۱ بایکدیگر برادر گونه برخورد کنند این کانون گرم گرم تر از خانه پدری می شود و دلها را به سوی خودش می کشد.

قال الصادق عليه السلام **عليكم باتيان المساجد فاتمها يئوت الله في الارض**

بر شما باد به آمدن به مسجد ها زیرا مساجد خانه های خدا روی زمین است.^۲

۱. حجرات ۱۰

۲. بحار ج ۷۳ صفحه ۳۸۴

۲- برخورد خوب دست اندرکاران:

انسان به همان خانه پدری خویش هم که رغبت زیادی دارد به خاطر محبتی است که از تمام اعضاء یعنی پدر، مادر، خواهران و برادران می‌بیند می‌باشد. حال اگر غریبه ای با اخلاقی غیر مأنوس راه به این خانه پیدا کند و برخوردش متکبرانه و ناجور باشد همان افراد خودی هم دلسرد شده از آنجا قطع رابطه می‌کنند، مسجد خانه پدری همه مسلمانان است و مردم باید با رغبت به سویش بیایند.

قال علی عليه السلام: السَّابِقُ مَنْ دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَبْلَ الْإِذَانِ...

سبقت گیرنده کسی است که پیش از اذان به مسجد می‌آید.^۱

افرادی که متصدی امور مساجدند باید خوش برخورد و با اخلاق کریمانه باشند از خوش خلقی های مصنوعی پرهیز کنند، نوع برخورد با پیران مؤمن و کودکان و نوجوانان را بدانند تا شایستگی میزبانی میهمانان خدا را داشته باشند، امروز متأسفانه تا آنجا که دیده ایم همگان خاطره تلخ داریم که البته نباید از افراد

^۱ جامع احادیث الشیعه ج ۴ صفحه ۴۳۲

محترمی که این مهم را به خوبی انجام می دهند غفلت کرد . وقتی در کلیسا با میهمانان بوسیله شاخه گل استقبال کرده مواجه می شوند آیا سزاوار است که در مساجد ما با اخلاق تند و خشن برخورد شود؟

۳- عملکرد نماز گزاران:

نماز گزاران وقتی در دو سه وعده زیر یک سقف به پرستش خدا می پردازند و از یکدیگر احوالپرسی کرده از حال یکدیگر با خبرند باید چشم به در بدوزند که برای خانه خدا میهمان جدید بیاید و از او به گرمی استقبال کنند البته شاید این میهمان جدید هنوز رسم میهمانی را نداند و خطائی در کار او باشد یا غلطی در عمل و نماز او دیده شود که باید ملاحظت کرد.

شخصی به محضر رسول خدا ﷺ رسید و به دست او ایمان آورد و در اولین نماز جماعت پشت سر حضرت در مسجد اقتدا کرد و در بین نماز سخنی غیر نماز گفت همه به او خندیدند و او خجالت کشید پس از نماز به کنار محراب آمد و گله اهل مسجد را نمود حضرت فرمود: دلیلش این بوده که در نماز حرف غیر

نماز زده ای که تقصیری نداری و به مردم سفارش فرمود که
برخورد خوبی داشته باشند، این تازه مسلمان رو به مردم کرده
گفت: **مَا رَأَيْتُمْ مُعَلِّمًا أَرْفَقَ مِنْ مُحَمَّدٍ** ﷺ

ای مردم! هیچ معلمی را مهربانتر از محمد ﷺ ندیده ام.
این برخورد مسلمانان برای اشتباه تازه مسلمان از دیدگاه دین
ناپسند است و این مهربانی امام مسجد یعنی رسول الله برای
جذب الگو و درس اخلاقی ماندنی است.

نکته سوم:

دلایل مسجد گریزی:

۱- کم محتوا بودن مطالب:

هر آنچه که در مورد دلایل جذب مسجد گفته شده که باید
یکی از چند خاصیت مانند مطلب مفید- دوست آگاه و امثال اینها
را در بر داشته باشد به یقین اگر نباشد و مطلب و موعظه ای به
دست انسان نرسد باعث عدم جاذبیت مسجد خواهد گردید.

امام سجاده علیه السلام فرمودند: **إِنَّمَا نَصَبْتُ الْمَسَاجِدَ لِلْقُرْآنِ**

مساجد برای قرآن تشکیل شده اند.^۱

قرآن و تفسیر آن غذای سفره مسجد است و باید میهمانان خدا با سفره غنی قرآن پذیرایی شوند. مسجدی در بازار کاشان بود که بسیاری از بازاریان - دانشجویان و طلاب در طول سال همیشه بعد از نماز مغرب و عشا شرکت می‌کردند و معتقد بودند که حتما هر شبی مطلبی از تفسیری که گفته می‌شد دستگیرشان می‌شد و آن بزرگواری که امام آن مسجد و مفسر قرآن بود فرموده بود خلاصه قریب شانزده تفسیر در این چند دقیقه بمردم ارائه می‌شود.

۲- بی برنامه‌گی:

اگر در مسجدی گاهی نماز جماعت اقامه می‌شود و گاهی نمی‌شود و به درستی معلوم نیست که آن گاهی که اقامه می‌شود کی و آن وقتی که نمی‌شود چه موقعی هست مردم حضورشان کم می‌شود- اگر سخنرانی‌ها و مداحیها برنامه ریزی شده نیست نباید توقع داشت که پای هر خواننده ای مردم بنشینند، اگر کلید دار یک

^۱. اصول کافی جلد ۳ صفحه ۳۶۹

نفر است و گاهی که به سفر می‌رود کسی دیگر به جای او ایفاء نقش نمی‌کند و اختیاری از خود ندارد مردم سرگردان شده و نمی‌دانند چه می‌کنند. در مساجدی که مقداری اختیاراتش در دست مسئول هیئت مذهبی است و مراسمی که برگزار می‌شود زیر نظر چند نفر که با دو تفکر مسجدی و هیئتی! برگزار می‌شود مردم از آن بیزار می‌شوند و از آنچنان مسجدی استقبال نمی‌کنند.

یقیناً مردم می‌خواهند از برنامه های مسجد استفاده کنند اما زمانی که می‌بینند وقت زیادی می‌گذارند ولی عایدات زیادی نصیبشان نمی‌شود میل و رغبتشان به مسجد کم می‌شود، سنت رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این بود که با شنیدن صدای کودکی نمازش را سریع تمام کرد و در علت سرعتش فرمود: **أَمَا سَمِعْتُمْ صُرَاخَ الصَّبِيِّ** آیا صدای گریه کودک را نشنیدید؟!^۱

^۱ . اصول کافی جلد ۶ صفحه ۴۸

۳-مساعد نبودن فضا:

پس از اتمام یک سمینار در شیراز به مسجدی که نزدیک محل برگزاری آن سمینار بود با عده ای از مسئولان و افراد تحصیل کرده و اهل مطالعه برای اقامه نماز ظهر و عصر رفتیم و در هوای گرم و آلوده با تنوع انواع کالاهای همراه نمازگزار که روی پله های منبر و روی شופاژ و جلو خود نماز گزاران از قبیل کفش، سطل ماست، نان سنگک، سبزی، کت و شلوار و لوازم ترشی! و ... امثال اینها چیده شده هم بوی کفشداری و هم بوی میدان سبزی و تره بار به مشام می‌رسید و نماز طولانی بود و فاصله بین دو نماز برای نماز مستحب امام به درازا کشید من با خودم از پیشنهادی که داده بودم که به مسجد بیرون از محل سمینار برویم خجالت کشیدم!

در فضای مساجد معمولاً امنیتی برای حفظ کفشها نیست، مهرهای نماز با عرق پیشانی افراد پس از مدتی کثیف و شکسته می‌شود و دیر به دیر عوض می‌شود و به خاطر عدم امنیت مردم با موتور و دوچرخه تا پای دیوار اصلی مسجد می‌آیند و دود و سر و صدا دیگران را اذیت می‌کند. فرشها در برخی از مساجد

فرشهای تمیزی نیستند و بعضاً از سر زانوی افراد می‌توان تشخیص داد که ایشان از مسجد می‌آید!

گاهی گرمای فضای مسجد آزار دهنده است و با طبع عده ای نمی‌سازد و گاهی سرمای آن افراد را اذیت می‌کند و افرادی طاقت تحمل آنرا ندارند.

۴- بد برخوردی:

نوعاً در مساجد افرادی از قبیل خادم- بعضی همیشه مسجدی های قدیمی تر! عده ای از آن هائی که جایشان خاص و معلوم است و بعضاً امام جماعت از اخلاق نیکوئی برخوردار نیستند، بعضی از مسجدی ها به محض اینکه یک نفر تازه وارد و به قول آن ها غریبه وارد مسجد می‌شود درست همانند اینکه به خانه آنها بی اطلاع قبلی وارد شده او را با چشم و با شش دانگ حواس تعقیب می‌کنند که این میهمان تازه وارد دیگر به این میهمانی نمی‌آید!

کسی نقل کرد که به مسجد جامع آمدم و در کنار یکی از مسجدی های قدیمی مسجد به نماز ایستادم نمازم را که سلام دادم رو کرد به من و با تعجب گفت: مطمئنی که اشتباه نیامده ای؟!!

۵-سیاسی شدن یکطرفه:

در اینکه اسلام و سیاست قرین یکدیگرند و سیاست به معنای درستش در متن اسلام و در سیره نبی مکرم اسلام و اولیاء دین بوده و از یکدیگر جدا ناپذیرند شکی نیست و مثلاً اگر بحثی از انقلاب بمیان بیاید یا بحثی از حکومت بمیان بیاید یا حتی در مورد اجتماعات سخن گفته شود مربوط به سیاست است لکن سیاست قبیله ای و تعصبی و طرح یک خط فکری بدون خطوط دیگر هم یکی از علل گریز از مساجد می باشد. دفاع از یک نفر یا یک جریان و قرار گرفتن مسجد در اختیار سخنرانی از یک جناح سیاسی و راه نداشتن دیگران همه و همه از عوامل فرار عده ای از مسجد می باشد. البته بدون شک همیشه مسجد و مسجدیها بر یک موضعی از مواضع سیاسی قرار دارند و از آن دفاع می کنند منتهی باید کاری که مسجد از جنجالی شدن و تعصب مبرا و به دور بماند تا اینکه همگان حتی کسانی که بدنبال بهانه ترک مسجد می گردند بهانه ای بدستشان نیاید.

قال رسول الله ص: كُلُّ جُلُوسٍ فِي الْمَسْجِدِ لَعْوٌ إِلَّا الثَّلَاثَةُ : قِرَاءَةٌ

مُصَلًى، أَوْ ذِكْرُ اللَّهِ، أَوْ سَائِلٌ عَنِ عِلْمٍ

نشستن در مسجد بیهوده است مگر برای سه امر: ۱- خواندن نماز ۲- یاد خدا ۳- یادگیری علم^۱
 ۶- مراعات نکردن:

این مسئله یک امر کلی است که یکی از آن‌ها صداهای گوش خراش است. بسیاری از افراد در این قرن اخیر بدلیل مشغله‌های فکری در وقت عبادت بدنبال جای آرامی می‌گردند تا در آرامش با خدای خود راز و نیاز کنند و بسیاری دیگر بدلیل اعصاب ضعیف طاقت شنیدن صدای ناهنجار را ندارند، شاید شنیده باشید که درصد قابل توجهی از سक्ته‌های مغزی مربوط به سر و صدای زیادی است که به سراغ افراد می‌آید و انسان‌ها به دنبال آرامش هستند و به همین دلیل در حدیث آمده است که

لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فِي الْمَسَاجِدِ

صدای خود را در مساجد بلند نکنید

لکن از قدیم به غلط در ذهن افراد شده که صدا باید بلند باشد آری بلند بودن اذان مانعی ندارد بلند بودن ذکر‌های دیگر در غیر

^۱. مستدرک جلد ۳ صفحه ۳۷۱

از فضای مسجد عیبی ندارد لکن وقتی صریح گفته ائمه‌ی دین است که در مساجد فریاد بلند ننماید، گمشده را اعلام نکنید و امثال اینها باید رعایت شود صدای بلندگو برای گوینده یا مداح در مسجد نباید بلند باشد و در اسلام از این کار منع شده است، روان شناسان از سرو صداهای بلند ممانعت می‌کنند پزشکان مغز و اعصاب می‌گویند وقتی در مسجدی که برای بسیاری از افراد شفا خانه محسوب می‌شود افرادی به جای شفا مریض شوند نسبت به حضور در آن بی‌میل می‌شوند. از ماجرای صدای گوش خراش فقط خواننده‌ای راضی است که صدای ناخوشش به این وسیله خوش شده و بر چربی پاکتش افزوده می‌شود!! اگر برای هیچ صوت دیگری حتی قرائت قرآن و یا مدح اهل بیت مجوزی نداریم و همسایه مسجد مجبور به شنیدن هر صدائی نیست این فقط صدای اذان است که بدون مقدمه لازم است همگان را برای عبادت صدا بزنند.

از صدای گوش خراش که بگذریم گفته اند کودک غیر ممیز و یا دیوانه‌ها را در مسجد راه ندهید، شما تصور کنید دیوانه یا عقب مانده‌ای که از صبح تا ظهر در خیابان‌ها پرسه می‌زند و به

مقتضای حالش مردم او را مسخره می‌کنند ظهر در کنار یک استاد دانشگاه یا پزشک و یا بازاری یا در صف اول جماعت شرکت می‌کند این کار باعث می‌شود جمعی را از مسجد دور کند، مراعات رفت و آمد معلولان در ورود به مسجد یا در وضو خانه مطلوب است، آری مسجد را تفریح و تفرجگاه لقب داده اند **تَفَرَّجُوا فِي الْمَسَاجِدِ** یعنی غمزدگان جامعه باید در مسجد دلشان باز و گرد غم از چهره آنان زدوده شود.

در فضا سازی مسجد گفته اند از چند چیز اجتناب کنید:

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمودند: **جَنَّبُوا مَسَاجِدَكُمْ الْبَيْعَ وَ الشِّرَاءَ وَ**

الْمَجَانِينَ وَالصَّبِيَانَ وَالْأَحْكَامَ وَالصَّالَةَ وَالْحُدُودَ وَرَفَعَ الصَّوْتِ

۱- خرید و فروش ممنوع ۲- راه دادن دیوانگان ممنوع

۳- راه دادن اطفال ممنوع ۴- اجراء حدّ شرعی ممنوع ۵-

اعلام اشیاء گمشده ممنوع ۶- صدای بلند ممنوع می‌باشد.^۱

۱. جامع احادیث شیعه ج ۴ صفحه ۴۹۴

نکته چهارم:

مسجد و دافعه:

عدم پاکیزگی خانه خدا در دفع مردم از مسجد دخالت محسوسی دارد و به همین دلیل برای تطهیر و نظافت آن سفارشات فراوانی شده است.

رسول خدا ﷺ فرمودند: **إِبْنُوا الْمَسَاجِدَ وَآخِرُ جُوقِ الْقِمَامَةِ مِنْهَا...**

مسجد بسازید و خاک و خاشاک را از آن خارج کنید

هر کس برای خدا مسجدی بسازد خدا در بهشت خانه ای برای وی می‌سازد. مردی عرض کرد: یا رسول الله و این مساجدی که در مسیر مردم و در راه‌ها ساخته می‌شود نیز اینگونه است؟ فرمود: آری و بیرون بردن خس و خاشاک و خاکروبه از آن، مهریه حوران بهشتی است.

پاکیزگی اهل مسجد نیز از جاذبه‌های مسجد است، پیشوایان دینی برای استعمال عطر سفارشات موکدی کرده‌اند و از طرفی برای اجتناب از بوی بد نیز تاکید دارند.

قال علی عليه السلام: **مَنْ أَكَلَ شَيْئاً مِنَ الْمُؤَذِيَاتِ رِيحُهَا فَلَا يُقْرَبَنَّ الْمَسْجِدَ**

هر کس چیزی از خوردنی هایی که بوی آن مردم را آزار می‌دهد بخورد نباید به مسجد نزدیک بشود.^۱

در تمامی موارد مربوط به خوردنیهای بد بو و پرهیز از آمدن به مسجد تعبیر این است که نزدیک مسجد نشوید! معنای این تعبیر اهمیت پاکیزه نگهداشتن و حفظ جاذبه مسجد است. حرمت مسجد در این که افراد در آن فضای ملکوتی ن خوابند نیز مورد سفارش مکرر اولیاء خدا بوده است.

قال رسول الله ﷺ : مَنْ نَامَ فِي الْمَسْجِدِ بِغَيْرِ عَذْرِ ابْتِلَاهُ اللَّهُ بَدَاءٍ لَا زَوَالَهٗ

هر که بدون عذری در مسجد بخوابد خدایش بدردی پایان ناپذیر گرفتار سازد.^۲

فضای مساجد باید معطر به عطری باشد که برای مومن و غیر مومن خاطره خوشی به همراه داشته باشد.

در حدیثی که برخی از سفارشات موکدی نسبت به مساجد شده

یکی از مواردش این است که : **وَجَمْرُوهَا فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ**

^۱ . تهذیب جلد ۳ صفحه ۲۵۵

^۲ . مستدرک جلد ۴ صفحه ۳۷۳

هر هفته مساجد خود را خوشبو کنید.^۱

در مورد فریاد کشیدن برای گمشده نقل کرده اند که رسول خدا شنیدند شخصی در مسجد برای پیدا کردن گمشده خود فریاد می‌کشد حضرت فرمودند به وی بگوئید خدا گمشده ات را بتو بر نگرداند، مسجد برای اینگونه کارها ساخته نشده است.^۲

تمامی امتیازاتی که در مورد جاذبه مسجد گفته شد دلائلی برای جذب مردم به سوی آن است و طبیعی است که ضد آن‌ها افراد را از مسجد طرد کرده و جزء دافعه خواهد بود، حال در اینجا به برخی دیگر از موارد دفع مسجد اشاره می‌کنیم:

۱- دین‌گریزی:

اگر در جامعه ای دین‌گریزی شروع شود به یقین مردم از مسجد که خانه دین و دینداران است گریزان خواهند شد پس برخی از عوامل مسجد‌گریزی را باید در علل دین‌گریزی

^۱ . جامع احادیث شیعه جلد ۴ صفحه ۴۹۶

^۲ . جامع احادیث شیعه جلد ۴ صفحه ۴۹۸

جستجو نمود و به طور قطع و یقین عواملی از جمله غلط معرفی کردن دین و مخالفت دشمنان اسلام و خوردن لقمه های حرام یا شبهه ناک و رفاقت با دوستان ناباب و امثال اینها افراد را از دین و از مسجد دور می کنند.

۲- بهانه جویان:

عده ای از افراد از نظر اخلاقی خلیقات لغزنده ای دارند که به دنبال بهانه اند و به هر بهانه ای با مسجد و جماعت قهر کرده و برای خود دلیلی می تراشند تا از اجتماعات بزرگ دینی جدا شوند، جمعی که به هر دلیلی از انقلاب خاطره تلخی دارند به جای هر گونه مقابله ای از در مخالفت با مسجد در آمده و از آن جدا می شوند، به عنوان مثال کسی و بلکه کسانی می گویند آن روزها (قبل از انقلاب) ما مسجدی بودیم و به تعبیر یکی از این افراد ما کبوتر مسجد بودیم اما پس از انقلاب که دیدیم بچه ها و جوان ها به مسجد می آیند و دیگر جای ما نیست! لذا از مسجد فاصله گرفتیم که باید بعضی از اینها را به ولید بن عبدالملک تشبیه کرد که (حمام الحرم) یعنی کبوتر مسجد نام گرفته بود ولی

وقتی به او خبر دادند که تو به حکومت رسیدی اوضاع عوض شد قرآن را بست و از مسجد بیرون رفت و با جمله **هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَ بَيْنِكَ** یعنی این آغاز جدائی من با تو می‌باشد از مسجد جدا شد! آری اینان اگر مسجدی واقعی بودند روزی که دیدند جوانان جامعه یعنی فرزندان خودشان مسجدی شدند را باید روز عید پیروزی خویش می‌دانستند، و بیشتر رغبت به مسجد نشان می‌دادند.

عده ای را می‌شناسم که دنیا بر وفق مرادشان نگشت و خط سیاسی آنان رأی نیاورد از مسجد کناره گرفتند و رفتند!

۳- متکبران:

عده ای با تکبر و خود بزرگ بینی مسجدی ها را به قول قرآن مجید اراذل و افراد پست و بی مایه دانسته اند و از این پرستشگاه الهی جدا زندگی کردند اینها همانهایی هستند که به گفته قرآن نماز خواندن برایشان سخت و سنگین است و نماز که روحیه خشوع

می‌خواهد را با روح پلید متکبرانه خود سازگار نمی‌دانند **إِنَّهَا**

لَكَبِيرَةٌ الْأَعْلَى الْخَاشِعِينَ.^۱

اینان در صدر اسلام شخص پیامبر را بدلیل حجاب معاشرت نپذیرفتند و با بهانه اینکه او از جنس ما و دارای زندگی مانند ما می‌باشد را قبول نداشتند و امروز هم از محیط مقدس مسجد فاصله می‌گیرند که البته به گفته رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : **مَسْجِد** خانه پرهیزکاران است و اینان که پرهیزکار نیستند نمی‌توانند اهل مسجد باشند.^۲

سزای چنین کسانی همان است که پیامبر خدا فرمودند:

اگر در مورد کسی که اهل نماز جماعت و مسجد نیست از شما

سؤال کردند بگوئید: او را نمی‌شناسم.^۳

معنی این سخن رسمیت دادن به افراد مؤمن و بی ارزش بودن

افراد غیر مؤمن است، آری باید گفت شناسنامه مؤمن واقعی در

^۱ . بقره ۴۵

^۲ . نهج الفصاحه شماره ۳۰۸۳

^۳ . بحار ج ۸۸ صفحه ۵

مسجد صادر می‌شود و افراد با ایمان در خانه خدا رسمیتی پیدا می‌کنند و بس.

امام صادق علیه السلام فرمودند: کسی که بدون عذری موجه در مسجد و با مسلمانان نماز نخواند نماز وی کامل نیست، کسی که در منزلش نماز می‌خواند و از نماز جماعت مسلمانان روی می‌تابد از عدالت ساقط شده است.^۱

۴- عیب مسجد و مسجدی:

از انصاف نباید گذشت که برخی از مساجد ما معیوبند و همان عیب‌ها باعث فراری شدن یا عدم رغبت افراد به مساجد می‌باشند که به برخی از آن موارد اشاره می‌کنیم:

۱-۴- برخورد مؤمنان:

البته افراد اگر مومن واقعی باشند هرگز برخورد بدی نخواهند داشت در مورد مومن گفته اند:

المؤمن حُرْنُهُ فِي قَلْبِهِ وَبِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ

^۱ وسائل الشیعه ج ۳ صفحه ۵۰۳

مؤمن کسی است که غم و غصه اش را در دل نگه میدارد ولی چهره اش خوشحال و بشارت به چشم می‌خورد.^۱

مؤمن واقعی کسی است که به قول قرآن از نگاه به او انسان به یاد خدا می‌افتد. مؤمنی که این لقب مهم را به خود می‌گیرد کسی است که از لقمه شبهه ناک پرهیز و دوری می‌کند و هرگز حاضر نیست نزدیک ربا و تقلب و غش در معامله بشود، افرادی مسجد را وسیله رسیدن به اعمال پلید خود می‌دانند و اینان در صفوف مؤمنان اهل نماز باعث طرد دیگران از مسجد می‌شوند، اینان در حقیقت راه خدا را می‌بندند و مایه بدنامی مسجد و مسجدی می‌شوند. پس نباید مسجد را مقصر دانست لکن قضاوت مردم چنین است که این شخص ربا خوار نیز مسجدی است پس...

۲-۴- بهانه های دیگر:

افرادی به خاطر اینکه مسجد دارای پله است به مسجد نمی‌آیند، عده ای به دلیل این که محل پارک و نگهداری وسیله نقلیه آنان فراهم نیست از آمدن دوری می‌کنند، جمعی به دلیل اینکه از نگهداری کفششان مطمئن نیستند و عده ای به دلیل اینکه مسجد

^۱. اصول کافی جلد ۲ صفحه ۲۲۶

محلّه را نمی توان ترک کرد زیرا در قیامت از انسان گلایه می کند در مسجد متروکه محلّه به تنهایی نماز می خوانند و از اجتماع بزرگ مسجد دوری می کنند.

رسول خدا ﷺ فرمود: محبوب ترین جای شهرها نزد خداوند متعال مساجد آن شهر می باشد.^۱

به امیر مؤمنان علیه السلام گزارش دادند که گروهی از همسایگان مسجد به نماز جماعت در مسجد حاضر نمی شوند فرمودند:

باید با ما در نماز جماعت شرکت کنند یا از ما دوری کنند و با ما مجاورت و همسایگی ننمایند همچنانکه ما با آنها مجاورت نمی کنیم.^۲

در جایی از روایات آمده است که عده ای در همسایگی مسجد بودند ولی در اجتماعات مسجد از روی لجاجت و عمد شرکت نمی کردند و ظاهراً تصمیمشان اهانت به مسلمانان بود امیر مؤمنان دستور داد با آنان مقابله جدی شود و کاری کنند که از همسایگی مسجد به جای دگری بروند.

^۱ جامع آیات حدیث ۱۳۵۵

^۲ مجموعه ورام ص ۳۰۱

نکته پنجم:

لزوم آمادگی برای دعوت عمومی:

ما اگر برای مسجد دعوت عمومی را با ذکر **حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ** داریم باید زمینه پذیرایی از عموم را هم داشته باشیم اگر سفره ای در حد پذیرایی از همه نداشته باشیم دعوت عمومی کردن کار بیهوده ای است. لازمه مهیا بودن این است که زمینه را برای افراد مسن چنان فراهم کنیم که آنرا **رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ** باغی از باغهای بهشت حساب کنند و برای نوجوانان و کودکان ممیز **رَوْضَةُ الصَّبِيَّانِ** یعنی باغی برای خردسالان باشد.

مسجد از نظر پذیرش بندگان خدا از اول تاریخ تا آخر، حرف اول را زده است به این معنی که قیام و دعوت اولیه اسلام از مسجد الحرام بوده و آخرین حکومت حق نیز مرکزش مسجد کوفه خواهد بود. مسجد هم زادگاه شده و هم قتلگاه زادگاه علی عَلَيْهِ السَّلَامُ و قتلگاه آن امام همام مسجد بهترین محل پاسخگویی به

جنگ نرم و جنگ سخت است صفوف نماز مقابله با جنگ سخت و پاسخگویی به مسائل دینی و شبهات دینی مقابله با جنگ نرم است.

نکته ششم:

رقبای مسجد:

متأسفانه در مقابل مساجد بزرگی با آن همه فضائل همچون مسجد الحرام و مسجد النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از سوی امویان مسجدی در دمشق و جاهای دیگر ساخته شد تا نظرها را از آن جا به اینجا معطوف نمایند و در حقیقت همان ثمره مسجد ضرار در برخی از این مکانها به چشم می‌خورد.

از رقابت مسجد به مسجد که بگذریم می‌بینیم که اماکنی تحت عنوان هیئت های مذهبی یکی پس از دیگری از سوی افرادی ساخته شد و جمعیت ها را به آن سمت و سو کشاندند و جاذبه های کاذبی به کار گرفته شد که بعضاً افراد را از دین بیگانه و یا نسبت به دین بی رغبت نمودند و به همین دلیل است که افرادی

که برای عزاداری به هیئت می‌آیند به مراتب از کسانی که برای عبادت به مسجد می‌آیند بیشترند!

هیئت های مذهبی که قارچ گونه از هر طرفی با انگیزه های جور واجور و از سوی افرادی که بعضاً انگیزه خدائی ندارند و علم کردن امام حسین علیه السلام علیه خدا و حضرت عباس علیه امام حسین علیه السلام و امثال اینهاست بعضی با دیدن یک خواب و بعضی با پول یک کسی که فقط به رقابت با فلان محله یا فلان شخص مرکزی را سر پا کرده اند انجام می‌شود و تمام فعالیت های فرهنگی که قبلاً در مسجد انجام می‌شد امروز دستخوش تفرقه شده است.

از این که بگذریم مکانهایی و رقبای نا اهلی همچون خانقاه و کلیسا و کنیسه و دخمه هایی تحت عنوان حلقات ذکر ساخته شده و جمعیت هائی از افراد بی اطلاع نسبت به دین حرمت مسجد نگه نداشته و به سوی این سراب های عطشناک میروند و عمری را به هدر می‌دهند و به زعم خودشان اهل ذکر می‌باشند!

امروز شاهان منفور عرب مانند شاه حسن و شاه حسین ها مساجدی را به رقابت یکدیگر ساخته و می سازند ولی از اجتماعات مساجد می ترسند!

آری از ابتداء در اسلام یک کتاب به نام قرآن برای هدایت و یک سیره همچون روش اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ برای عمل به قوانین دین و یک مسجد برای معرفی این دین بوده است و بس و امروز گرفتار این رقبا قرار گرفته است. این رقابت در عرف مسلمانان به جایی رسیده است که مردم در خدمت به هیئت رغبت بیشتری نشان می دهند تا برای مسجد و ایمانشان به هیئت بیشتر از مسجد است .

قال علی عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْجَلْسَةُ فِي الْمَسْجِدِ خَيْرٌ مِنَ الْجَلْسَةِ فِي الْجَنَّةِ...

نشستن در مسجد بهتر از نشستن در بهشت است زیرا
نشستن در بهشت رضایت نفس من و نشستن در مسجد
رضایت خداوند من است.^۱

^۱. ارشاد القلوب جلد ۲ صفحه ۲۱۸

نکته هفتم:

لزوم رعایت آداب:

رفتن به هر میهمانی آدابی دارد و به مهمانی خدا رفتن نیز آداب خاصی دارد، در این میهمانی به خاطر عمومی بودنش آداب ویژه ای گفته شده که رعایتش بر همه لازم و ضروری است که از آن جمله اند:

۱- با طهارت:

هم پاکی از جنابت و حیض و نفاس و هم با وضو بودن و هم آلوده نبودن بدن و لباس که این قیود در جای دیگر و مکان دیگری جز مسجد نیست.

۲- با نظافت:

گفته اند لباس مرتب و منظم خویش را بپوشد و از عطر و بوی خوش استفاده کند و مسواک بزند که هر کدام از این موارد در مجموعه ای از روایات اولیاء دین موجود است.

۳- با رضایت:

در مسائل فقهی آمده است که اگر برای نماز اول وقت به مسجد می‌روی ولی طلبکار شما از گرد راه رسید و مطالبه طلب و

حق خود نمود ابتدا باید حق او را بردازی و سپس وارد نماز شوی.

۴- با رعایت:

گفته اند اگر از خوردنیهایی مانند سیر، تره و ... که خوردنش بوی ناخوشایندی دارد استفاده کرده باشی بهتر است که نماز را در خانه بخوانی و به مسجد نیایی تا دیگران از بوی آن اذیت نشوند و نیز برای نماز با عطر و بوی خوش فضیلت بالائی را نقل فرموده اند و حتی در سفارشات پیشوایان دین آمده است که اگر شده پول غذای ظهر جمعه ات را برای عطر و بوی خوش صرف کنی می‌ارزد.

از خوابیدن در مسجد و سبک شمردن آن و نیز مسجد را محل عبور و راه قرار دادن منع کرده اند و توقیر و بزرگداشت آن را مؤکداً سفارش نموده اند و از اینکه مسجد را غبار غربت بگیرد مذمت فراوانی شده است و برای جاروب کردن آن ثواب بالائی در نظر گرفته شده است که از جمله آنها این روایت رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

است که فرمودند: **مَنْ قَمَّ مَسْجِدًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عِتْقَ رَقَبَةٍ**

کسی که مسجدی را جاروب کند خداوند ثواب آزاد کردن بنده ای را برای او می‌نویسد.^۱

نکته هشتم:

لزوم حرمت آن:

این خانه خانه خدای ماست و باید جاذبه خاصی داشته باشد به همین خاطر از اعمالی که ممکن است باعث رنجیدن یا تنفر افراد شود دستور پرهیز داده شده است مثلاً:

از شمشیر کشی و تیر ساختن در مسجد ممانعت شده است و حتی در یک تعبیر جدل کردن مانند اینکه **لَا وَاللَّهِ وَ بَلَى وَاللَّهِ** یعنی همان چیزی که در حال احرام ممنوع است جلوگیری گردیده است.

رسول خدا در دستور مسجد سازی گفته اند برای دسترسی سریع تر مؤمنین برای تجدید وضو وضوخانه را در ورودی مساجد بسازید **وَاجْعَلُوا مَطَاهِرَ كُمْ عَلَىٰ أَبْوَابِ مَسَاجِدِكُمْ...**

نکته نهم:

مسجد واجتماعیات

مسجد و سیاست: برخلاف عقیده عده ای که مسجد را از سیاست به دور می‌پندارند در اسلام این دو از اول با یکدیگر پیوندی ناگسستنی داشته و دارند، تمام درگیری های اولیه اسلام تبعید پیامبر و یاران و به شعب ابوطالب و هجرت مسلمانان به حبشه و سپس تغییر نام یثرب به مدینه و عوض شدن اشرافیت های این شهر به تعاون و همکاری و آشتی بین دو گروه اوس و خزرج، راه اندازی مراسم بزرگ عبادی سیاسی نماز جمعه و سازماندهی بسیج مردمی و مسائل نظامی و استقرار در حدود و ثغور کشور از صنوف جماعت همه و همه دلیل بر هماهنگی اسلام با سیاست و همنوایی مسجد با جریانات سیاسی می‌باشند. جریان مبارزه مردم سبزواری پس از قتل شیخ خلیفه توسط قوم مغول به این دلیل بود که شیخ سبزواری در مسجد جامع این شهر مردم را از دنیا بر حذر داشته و علیه دولت تحریک می‌کرد و مغولان جاهل

او را در همان مسجد به دار کشیدند و مردم سبزوار با دیدن جنازه شیخ از همان مسجد مبارزه علیه آنان را شروع کردند و این یعنی عین هماهنگی مسجد با سیاست.

انقلاب اسلامی ایران که می‌توان با صراحت آنرا زائیده مسجد دانست و بسیاری از اموری که در تاسیس این نظام صورت گرفته را از کاربرد مساجد به شمار آورد، نهادهای جهاد سازندگی، سپاه پاسداران و بسیج و محل آگاهی بخشی مردم نسبت به دشمنان همین مساجد بودند.

منبر محل بیدارگری ملت‌ها و مأذنه محل فریاد علیه بیدادگری و دعوت همگانی به اجتماعات دینی در مسجد تعبیه شده است. اگر سیاست به معنی اداره امور جامعه از جهات مختلفه است این مساجد از قدیم محل تمامی کارهای اجتماعی بوده‌اند و هیچ امری از امور با مسجد بیگانه و غیر مربوط نبوده است. مسجد محل نیایش و محل آموزش و محل پرورش افکار است. مسجد قبا در مدینه پس از ساخت محل تدریس احکام دین شد. این بطوطه در

مسافرتش به دمشق از وجود بیش از پانصد طالب علم در مسجد جامع اموی خبر می‌دهد.^۱

مسجد شیخ طوسی در نجف محل برگزاری دهها حلقه درسی بوده است از تدریس درسهای ریاضی و کیهان‌شناسی و تدریس درسهای رشته پزشکی در مسجد بغداد خبر داده‌اند و گفته‌اند محور تمامی فعالیت‌های سیاسی از قبیل تدارک نقشه‌های جنگی و یا رتق و فتق امور مردمی مساجد بودند، دیدارهای رسولخدا با مردم و سخنرانی برای گروه‌های مختلف مردم در مسجد النبی بوده که ستون‌های آن و نام‌گذاری ستون‌ها نمودار این مهم است دلیلی دیگر بر فعالیت مساجد است. پناه دادن فقراء مدینه در محلی از مسجد النبی بنام صفة باعث شد که این سنت همچنان رواج پیدا کند و مساجد پناهگاه فقراء بشود.

رسولخدا ﷺ به جمعی از سودانی‌ها اجازه دادند که نمایشگاهی از ادوات جنگی همچون سپرو نیزه بیاکنند، در بعضی از مواقع اجراء عقد ازدواج و طلاق و محلی از مسجد برای دیدن

مریض از سوی پزشکان مقرر گردیده بوده است. گاهی مساجد نام سیاحتگاه را به خود اختصاص می‌داد.

پس اگر با تعاریفی که از مسجد گذشت و فعالیت‌هایی که از اول تأسیس مسجد در آن انجام می‌گرفته است آن را سمینار فرهنگی، مجتمع علمی و هنری و ادبی، سنگر مبارزه و کانونی برای عبادت اعتکاف، نماز، روزه و امور دینی و دادگاهی برای رسیدگی به کارهای مردمی و مرکز اصلاح و تربیت بدانیم سخنی بی‌جا نگفته ایم.

البته اگر مسجد این‌چنین جایگاهی باشد باید یقین داشت که دشمنانی از انواع مختلف از بدخواهان نیز خواهد داشت و برای تخریب و تضعیف آن حتی به قیمت صرف کردن هزینه و ساختن مسجد ضرار در مقابل آن تلاش خواهند نمود و یا همچون اسرائیلیان برای کم رونق کردنش دست به سلاح نیز خواهند برد ولی باید دانست که برای تخریب کنندگان مساجد وعده خفت و خواری داده شده است.

نکته دهم:

مسجد و جاذبه ها:

۱- جاذبه فطرت:

مسجد را می‌توان خانه محبوب فطرت نام گذاری کرد زیرا از درون جان هر کسی فریادی بلند است که بدنبال گمشده خود می‌رود، او خدا را می‌خواهد و مسلم است که خدا در خانه اش حضور بیشتری دارد.

بیدلی در همه احوال خدا با او بود

او نمی‌دیدش و از دور خدایا می‌کرد

جاذبه مسجد در این است که خداجویان محبوب خود را در آنجا دنبال می‌کنند. مسجد چهار دیواری امنی است که در زیر این آسمان در هیچ جای دیگری نظیرش نیست.

علی عَلَيْهِ السَّلَام یعنی زاده مسجد می‌گوید:

خَيْرُ الْبُقَاعِ الْمَسَاجِدُ مسجد بهترین قطعات زمین است.^۱

برای غیر مسجد هیچکس نگفته است که

وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا هر کس داخلش شود در امان و امنیت

است.^۱

پس ندای درونی ما که فطرت نام دارد زمان و مکان و سن و سال نمی شناسد و بدون یادگیری و تعلیم در وجود همگان موجود است در پی پیدا کردن آرامشی است که با پول و لوازم دیگر پیدا نمی شود و با پیشرفت تمدن و تکنولوژی به آن نرسیده اند را در زیر سقف و سر پناه خانه خدا می توانند پیدا کنند.

عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: الْمَسَاجِدُ يُبَوِّتُ الْمُتَّقِينَ وَ مَنْ كَانَتْ الْمَسَاجِدُ بَيْتَهُ

ضَمِنَ اللَّهُ لَهُ الرُّوحَ وَ الرَّاحَةَ وَ الْجَوَازَ عَلَى الصَّرَاطِ

مساجد خانه های پرهیزکارانند و هر که مسجد خانه اش باشد خدای متعال برای او راحت و آسایش مقرر می‌کند و عبور از صراط را ضامن است.^۲

۱. آل عمران ۹۷

۲. جامع احادیث شیعه جلد ۴ صفحه ۴۳۸

۲-جاذبه احساس نیاز :

انسان ها در این دنیای پر مشغله دچار درد و گرفتاری می شوند و هر درد و گرفتاری هم توسط همه کس قابل درمان نیست و لذا در مواقع گرفتاری هم نیاز به طیب احساس می شود و هم آسایش و هر دوی اینها در مسجد تأمین می شود، مسجد تأمین کننده آسایش است و صاحب مسجد مداوا کننده درد و گرفتاری است. آری در مسجد دل آرام می گیرد و قلب رقیق و نازک می شود و اشک جاری شده و انسان سبک می شود و در مسجد انسان احساس میهمانی خدا دارد.

قال رسول الله ﷺ : **كُونُوا فِي الدُّنْيَا أَضْيَافًا وَ اتَّخِذُوا الْمَسَاجِدَ بِيوتًا
وَ عَوِدُوا قُلُوبِكُمُ الرِّقَّةَ**

در دنیا همانند مهمانان زیست کنید و مساجد را خانه خود بگیرید و دلهای خود را به رقت عادت دهید.^۱

مطب شفابخشی که دردهای صعب العلاج را درمان می کند، نوبت و دربان و ویزیت نمی خواهد طیبش خداوند است

^۱ . مشترک جلد ۳ صفحه ۲۵۵

و دستیارانش اولیاء خدایند و نسخه اش قرآن است و سر برگ نامه اش **و نُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ...** است که در اختیار بشریت است و همگان در همه اوقات از آن مطب درمان شده و اکنون نیز می‌شوند در بر روی همه باز و مفتوح است.

قال رسول الله ﷺ: إِذَا نَزَلَتْ الْعَاهَاتُ وَالْإِفَاتُ عُوفِيَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ

چون آفت‌ها و دردها فرود آید ساکنان مسجد در پناه عافیت باشند.^۲

مسجد شفا خانه دردهای روحی و روانی است، انسان وقتی از قیل و قال بازار و سرو صدای خرید و فروش خسته می‌شود بدنبال جائی می‌گردد که آرام بگیرد وضو گرفته قدم زنان به جایگاه ذکری اطمینان آفرین می‌رود و به دستور امیر مومنان در ورودی مسجد می‌گوید:

بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

^۱. اسراء ۸۲

^۲. مستدرک جلد ۳ صفحه ۳۵۶

این انسان خسته از قیل و قال در این فضا به آرامشی می‌رسد که هیچ نقطه‌ای از این جهان این آرامش را به او نمی‌بخشد و به همین خاطر رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از مسجد به ریاض الجنه تعبیر فرموده است آری مساجد باغ‌های بهشتند.

مسجد جایگاه مشاوره‌های دینی، سؤال و پاسخ دینی - محل بیان احکام ستاد امر به معروف و مرکز نشر معارف است، اگر مسجد جایگاه اصلی خودش را داشته باشد نباید هیچ غریبی در هیچ شهری احساس غربت کند بلکه در تمامی امور پاسخ خود را از مسجد می‌گیرد.

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِخْتِلَافُ إِلَى الْمَسَاجِدِ رَحْمَةٌ...

رفت و آمد به سوی مسجد رحمت است.^۱

۳- جاذبه فضا و بنای مسجد:

بنا و ساختار مسجد باید محبوب و مطلوب باشد کشش و جاذبه داشته باشد آدرس و نشانه خداجویان و مرکز امید امیدواران

باشد، عطر مسجد، نور مسجد نظافت و تمیزی آن دارای جاذبه باشد تا مردمی که فطرتشان آن ها را به این مکان مقدس می کشاند و آرامش می گیرند جسمشان نیز احساس آسایش کند.

قال رسول الله ﷺ : مَنْ أَلْفَ الْمَسْجِدِ أَلَّفَهُ اللَّهُ تَعَالَى :

هر کس که با مسجد الفت گیرد خدای تعالی نیز با او الفت خواهد داشت.^۱

خانه مؤمنین

مسجد را خانه مؤمنین لقب داده اند و معمول آنست که صاحب خانه در تعمیر و زیبا سازی خانه تلاش می کند پس مؤمنین باید در ساخت مسجد به حضرت ابراهیم و اسماعیل تأسی کرده و مسجدی پاک و پاکیزه برای اقامه نماز بسازند تا مؤمنان با رغبت روحی به سوی آن تعجیل کنند.

قال رسول الله ﷺ : الْمَسْجِدُ يَبْتُ كُلِّ مُؤْمِنٍ

مسجد خانه هر مؤمنی است.^۲

۱ . کنز العمال ج ۷ صفحه ۶۴۹

۲ . کنز العمال ج ۷ صفحه ۶۵۰

ذکر خدا در حقیقت برای مؤمنان دلپسند و دلپذیر است و مسجد بهترین جایگاه ذکر خداست انسان ها برای ذکر خلوت یا سکوتی می‌خواهند و در این مکان باید آن خلوت و آن سکوت را داشته باشند تا با مناجات و نجوای با خدا دل را جلا دهند، آری مزد آماده سازی چنین مکانی بهشت است.

قال رسول الله ﷺ : مَنْ بَقِيَ مَسْجِدًا يُذَكَّرُ فِيهِ اسْمُ اللَّهِ بَقِيَ اللَّهُ
بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ :

هر که مسجدی بنا کند که نام خدا در آن یاد شود خدا در بهشت خانه ای برای او می‌سازد.^۱

نکات دیگر

۱- پذیرایی لحظه به لحظه:

مسجد خانه خدا و مسجدیان میهمانان اویند و رسول خدا که متصدی دین خدا است می فرماید:

يَا اِبَادُ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يُعْطِيكَ مَا دُمْتَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ بِكُلِّ نَفْسٍ
تَنْفَسْتَ فِيهِ دَرَجَةً فِي الْجَنَّةِ

ای اباذر تا زمانی که در مسجد نشسته ای خداوند برای هر نفسی که می کشی درجه ای از بهشت برایت پاداش می دهد.^۱

۲- سیره پیامبر در مسجد:

قالت فاطمة الكبرى ابنة رسول الله ﷺ: إِنَّ النَّبِيَّ كَانَ إِذَا دَخَلَ
الْمَسْجِدَ يَقُولُ: بِسْمِ اللّٰهِ اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ فَأَغْفِرْ ذُنُوبِي
وَافْتَحْ أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ.

حضرت فاطمه زهرا عليها السلام می فرماید: هنگامی که پیامبر اکرم وارد مسجد می شد می گفت: به نام خدا درود خدا بر محمد و

آل محمد خدایا مرا بیامرز و گناهانم را ببخشا و درهای رحمتت را به رویم بگشا.^۱

۳- با چه نیتی به مسجد میرویم:

در مثال های فارسی و ادبیات داریم که فرموده اند: هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت، با هر انگیزه ای که انسان به خانه خدا برود دست خالی بر نمی گردد پس خوب است هدف را متعالی کنیم.

قال رسول الله ﷺ: مَنْ أَقَى الْمَسْجِدَ لِشَيْءٍ فَهُوَ حَظُّهُ

هر کسی به هر جهت و انگیزه ای که به مسجد بیاید بهره اش همان است که در نیتش هست.^۲

۴- نماز همسایه مسجد جز در مسجد پذیرفته نیست:

آداب همسایگی خدا این است که حق این همسایگی را رعایت کنیم که رسول اکرم ﷺ فرمودند:

لَا صَلَاةَ لِمَازَ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ

۱. بحار جلد ۸۱ صفحه ۲۳

۲. سنن ابی داوود ج ۱ صفحه ۱۲۸

برای همسایه مسجد نماز نیست مگر در مسجد نماز بخواند.^۱

۵- اجر رهروان به سوی مسجد:

قال الصادق عليه السلام: مَنْ مَشَى إِلَى الْمَسْجِدِ لَمْ يَضَعْ رِجْلَهُ عَلَى رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا سَبَّحَتْ لَهُ الْأَرْضُ

هر کس به طرف مسجد برود پایش را بر هیچ تر و خشکی نمی گذارد مگر این که زمین برای او تسبیح می گوید.^۱

۶- زوار مسجد هدیه می گیرند:

قال الحسن عليه السلام: أَهْلُ الْمَسْجِدِ زُورِ اللَّهِ وَ حَقُّ عَلَى الْمَزُورِ وَالتَّحْفَةُ لِزَائِرِهِ

اهل مسجد زائر خدایند و بر صاحب خانه است که به زائرش هدیه ای بدهد.^۲

۷- مسجد گردشگاه امت است:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: السَّيَاحَةُ فِي أُمَّتِي لَزُومِ الْمَسَاجِدِ

^۱ .وسائل الشیعه ج ۳ صفحه ۴۷۸

^۲ . ارشاد القلوب جلد ۱ صفحه ۷۷

سیاحت و تفریح امت من در رفت و آمد به مساجد است.^۱

۸- هر ساختمانی و بال است غیر از مسجد:

قال رسول الله ﷺ: **كُلُّ بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا الْمَسْجِدَ**

هر ساختمان و بنائی و بال صاحب خود در روز قیامت است

بجز مسجد.^۱

۹- خبری از دیدنیهای شب معراج:

عبداله بن مسعود گفت: رسول خدا ﷺ فرمود: هنگامی که به معراج رفتم، جبرئیل به من گفت: به بهشت و دوزخ فرمان داده شده که خود را بتو نشان دهند پیامبر فرمود بهشت و نعمت هایش را و جهنم و عذابهایش را دیدم در بهشت هشت در بود که بر هر یک چهار کلمه و هر کلمه از دنیا و آنچه در آن است برای کسی که بداند و بدان عمل کند بهتر است و جهنم دارای هفت در بود که بر هر یک سه کلمه نوشته شده است و هر کلمه از دنیا و آنچه در آن است برای کسی که بداند و بدان عمل کند بهتر است آنگاه جبرئیل به من گفت: ای محمد آنچه را که بر روی درها نوشته

^۱. مستدرک جلد ۳ صفحه ۱۰۰

است را بخوان من آنها را خواندم و دیدم که بر روی در ششم نوشته شده است.

لا اله الا الله محمد رسول الله على ولي الله

من أراد أن يكون قبره وسيعاً فسيحاً فليبن المساجد

هر کس می‌خواهد قبرش وسیع و گشاده باشد باید مسجد بنا کند و بسازد.^۱

من أراد ان لا تأكله الديدان تحت الارض فليسكن المساجد

و هر کسی می‌خواهد کرم‌ها جسم او را در زیر زمین نخورند در مساجد سکنی گزینند.^۲

و من أحب أن يكون طرياً مطراً لا يبلى فليكس المساجد

و هر کسی دوست دارد جسمش در قبر تر و تازه بماند در مسجد ساکن شود.^۳

و من أحب أن يرى موضعه في الجنة فليكس المساجد بالبسط

^۱ . بحار الانوار جلد ۸ صفحه ۱۴۴

^۲ . همان

^۳ . همان

و هر کس دوست دارد جایگاه خود را در بهشت ببیند
مساجد را فرش کند.^۱

۱۰- روشنائی مسجد و مغفرت خدا:

قال رسول الله ﷺ: مَنْ أَسْرَجَ فِي مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ سَرَجًا لَمْ
تَزَلْ الْمَلَائِكَةُ وَحَمَلَةُ الْعَرْشِ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ مَا دَامَ فِي الْمَسْجِدِ ضَوْءٌ مِنْ
ذَلِكَ السِّرَاجِ

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس در مسجدی از مساجد
خدا چراغی روشن کند ملائکه و حاملان عرش برایش استغفار
میکنند تا زمانی که آن چراغ در آن مسجد روشن باشد.^۲

۱۱- در قیامت از شما مسجد شکایت می کند:

عن ابي عبد الله عليه السلام قال: ثَلَاثَةٌ يَشْكُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: مَسْجِدٌ خَرَابٌ
لَا يُصَلَّى فِيهِ وَ عَالَمٌ بَيْنَ الْجُهَالِ وَ مَصْحَفٌ مُعَلَّقٌ قَدْ وَقَعَ عَلَيْهِ غَبَارٌ لَا يُقْرَأُ
فِيهِ

^۱ . همان

^۲ . من لايحضره الفقيه جلد ۱ صفحه ۲۳۷

امام صادق علیه السلام فرمودند: سه چیزند که به خداوند متعال شکایت می‌برند:

۱- مسجد متروکی که مردم در آن نماز نمی‌خوانند.

۲- عالمی که در میان جاهلان قرار گیرد.

۳- و قرآن مهجور و غبار گرفته ای که تلاوت نمی‌شود.^۱

۱۲- نام مسجد را با احترام ببرید:

عن موسی بن جعفر علیه السلام : عن آبائه قال. قال علی علیه السلام ... ولا یُسمی

المُسلمُ رُجیلاً ولا یُسمی المصحفُ مُصحفاً ولا مسجدُ مُسجداً

امام هفتم علیه السلام از پدرانشان نقل نمودند که امام علی علیه السلام

فرمودند ... مرد مسلمان مردک نامیده نمی‌شود و قرآن،

کتابچه نامیده نمی‌شوند و مسجد، مسجدک نمی‌شود.^۲ (زیرا

با این روش سخن گفتن هم مسلمان هم قرآن و هم مسجد را سبک

شمرده تحقیر کرده ایم)

۱۳- به هنگام شنیدن اذان از مسجد خارج نشوید:

^۱ . اصول کافی جلد ۲ صفحه ۶۱۳

^۲ . مستدرک جلد ۳ صفحه ۴۴۵

عن النبي ﷺ: مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ فَهُوَ
مُتَأَفِّفٌ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ الرَّجُوعَ إِلَيْهِ

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس صدای اذان را در مسجد بشنود و بدون دلیل از آن خارج شود منافق است مگر این که بخواهد دوباره برگردد.^۱

۱۴- تا چهل خانه اطراف مسجد همسایه مسجدند:

عن الصادق عليه السلام عن آبائه قال قال أمير المؤمنين عليه السلام: حَرِيمُ الْمَسْجِدِ
أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا وَالْجَوَائِزُ أَرْبَعُونَ دَارًا مِنْ أَرْبَعَةِ جَوَانِبِهَا

امام صادق علیه السلام از پدرانش نقل نموده اند که امیرمؤمنین علیه السلام فرمودند: حریم مسجد چهل ذراع است و تا چهل خانه از چهار سمت مسجد همسایگان آن هستند.^۲

۱۵- نهی از آب دهان انداختن در مسجد:

فِي مَنَاهِي النَّبِيِّ أَنَّهُ نَهَى عَنِ التَّنَجُّعِ فِي الْمَسَاجِدِ وَ...
در منهایات پیامبر ﷺ آمده است که وی از انداختن آب دهان و بینی و ... نهی فرمود.^۱

^۱ . تهذیب جلد ۳ صفحه ۲۶۳

^۲ . وسائل الشیعه جلد ۵ صفحه ۲۰۲

۱۶- قصه گوئیهای بی سند در مسجد ممنوع:

إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ رَأَى قَاصًّا فِي الْمَسْجِدِ فَضَرَبَهُ بِالِدِرَّةِ وَطَرَدَهُ...

امام علی عَلَيْهِ السَّلَامُ شخص قصه گوئی را در مسجد دید و او را شلاق زد و بیرونش کرد...^۲

۱۷- سزای متمردان از مسجد:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِقَوْمٍ لَتَحْضُرَنَّ الْمَسْجِدَ أَوْ لَأَحْرِقَنَّ عَلَيْكُمْ

مَنَازِلَكُمْ

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به گروهی فرمودند: آیا در مسجد حاضر

می‌شوید یا خانه هایتان را بر رویتان بسوزانم!^۳

۱۸- خانوادگی به مسجد بروید:

حبیب خثعمی می‌گوید: از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ شنیدم که

فرمود: پارسائی پیشه کنید و تلاش نمائید و در تشییع

جنازه‌ها شرکت کنید و به عیادت بیماران بروید

وَاحْضُرُوا مَعَ قَوْمِكُمْ مَسَاجِدَكُمْ

۱. بحار الانوار جلد ۸۱ صفحه ۱۲

۲. اصول کافی جلد ۷ صفحه ۲۶۳

۳. وسائل الشیعه جلد ۸ صفحه ۲۹۱

و به همراه اقوام به مسجد حاضر شوید و...^۱

۱۹- دست آورد رفت و برگشت به مسجد:

قال رسول الله ﷺ: مَنْ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَلَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يُحْطُوهَا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ نُحِّي عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَيُرْفَعُ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ ...

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کسی که به مسجدی از مسجد های خدای عزوجل برود به ازای هر قدمی که بر می‌دارد تا زمانی که به خانه اش بر می‌گردد ده حسنه به او می‌دهند و از نامه عملش ده سیئه پاک می‌شود و ده درجه ترفیع و رفعت مقام پیدا می‌کند.

۲۰- تاریکی امروز روشنائی فردا:

عن النبي ﷺ: أَلَا بَشِّرِ الْمَسَائِينَ فِي الظُّلُمَاتِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ السَّاطِعِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: هان! آنان را که در تاریکی شب به مسجد ها می‌روند در روز قیامت به نوری درخشان بشارت باد.^۱

^۱ . من لايحضره الفقيه جلد ۱ صفحه ۲۳۹

۲۱- اجر آنانی که از راه دور به مسجد می آیند:

قال رسول الله ﷺ: الْأَبْعَدُ فَلْأَبْعَدُ مِنَ الْمَسْجِدِ أَعْظَمُ أَجْرًا

رسول خدا ﷺ فرمودند: هرچه به مسجد دور باشد اجر بیشتری خواهد داشت.

۲۲- مساجد برای آسمانیان همچون ستارگان برای زمینیانند:

قال النبي ﷺ: الْمَسَاجِدُ بِيُوتُ اللَّهُ فِي الْأَرْضِ وَ هِيَ تُضِيءُ لِأَهْلِ

السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَقِيلَ: هِيَ بِيُوتُ الْأَنْبِيَاءِ

رسول خدا ﷺ فرمودند: مسجد ها خانه های خدا در زمین هستند و برای اهل آسمان نور افشانی می کنند همانگونه که ستارگان برای اهل زمین نورافشانی می کنند، گویند که مسجدها خانه های پیامبران هستند.^۱

۲۳- کسی که بدون علت در مسجد و جماعت شرکت نکند

غیبتش حلال است:

^۱ . بحار الانوار جلد ۲۳ صفحه ۳۶۶

عن الصادق عليه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يُصَلِّي فِي
 الْمَسْجِدِ مَعَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ، وَلَا غَيْبَةٍ لِمَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ وَرَغِبَ عَنِ
 جَمَاعَتِنَا...

امام صادق از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روایت کرد که فرمود: نماز
 کسی که در مسجد با مسلمانان نماز نخواند درست نیست
 مگر از روی دلیل، و کسی که در خانه اش نماز بخواند و از
 جماعت ما دوری کند غیبتش ناروا نباشد.^۱
 ۲۴- مسجد محل امداد به فقراء:

عن جابر بن عبد الله: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَمَرَ مِنْ كُلِّ جَادٍ عَشْرَةَ أَوْسُقٍ مِنْ
 التَّمْرِ بَقْنُو يُعَلِّقُ فِي الْمَسْجِدِ لِلْمَسَاكِينِ

به روایت جابر بن عبدالله پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دستور داد که
 از هر باغدار بخشنده ای ده بار شتر خوشه خرما در مسجد
 برای فقراء آویخته شود.

^۱ . تهذیب جلد ۶ صفحه ۲۴۶

آداب عمومی مسجد:

۱- به انتظار نماز نشستن:

عن علی عَلَيْهِ السَّلَامُ ان النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَ بَلالٌ يُقِيمُ الصَّلَاةَ

جَلَسَ

علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چون وارد مسجد می‌شد و بلال اذان می‌گفت می‌نشست.^۱

۲- با پای راست وارد مسجد شوید:

قال المعصوم عَلَيْهِ السَّلَامُ : الْفَضْلُ فِي دُخُولِ الْمَسْجِدِ أَنْ تَبْدَأَ بِرِجْلِكَ الْيُمْنَى

إِذَا دَخَلْتَ وَ بِالْيُسْرَى إِذَا خَرَجْتَ

فضیلت این است که با پای راست به مسجد وارد شوی و با پای چپ از آن بیرون روی.^۲

۳- با ذکر صلوات وارد مسجد شوید:

عن ابي عبد الله عَلَيْهِ السَّلَامُ قال: إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِذَا

خَرَجْتَ فَأَفْعَلْ ذَلِكَ

^۱ . تهذیب جلد ۲ صفحه ۲۸۱

^۲ . اصول کافی جلد ۳ صفحه ۳۰۸

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند: هنگامی که وارد مسجد شدی بر پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صلوات بفرست و هنگامی که خارج می‌شوی هم چنین کن.^{۱۱}

۴- با وقار وارد مسجد شوید:

قال المعصوم عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... وَمَنْ أَرَادَ دُخُولَ الْمَسْجِدِ فَلْيَدْخُلْ عَلَى سُكُونٍ
وَوَقَارٍ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ بُيُوتُ اللَّهِ وَأَحَبُّ الْبُقَاعِ إِلَيْهِ ...

هر کس خواست وارد مسجد شود باید با آرامش و وقار وارد شود که مساجد خانه های خداوند و محبوب ترین زمینها نزد خداوند است.^۲

۵- در هر مسجدی دو رکعت نماز تحیت بخوان:

جابر بن عبدالله انصاری گفت: از صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طلبی داشتم و حضرت در مسجد آنرا پرداخت و چیزی هم اضافه پرداخت و چون در مسجد به محضرش رسیده بودم به من فرمود: صَلِّ رَكَعَتَيْنِ...
دو رکعت نماز بخوان.

^۱ . اصول کافی جلد ۳ صفحه ۳۰۹

^۲ . من لایحضره الفقیه جلد ۱ صفحه ۲۴۰

۶- بعد از هر سفری اول به مسجد وارد شو:

قال كعب بن مالك: كان النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَقْدَمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ

فَصَلَّى فِيهِ

كعب بن مالک گفت: پیامبر ﷺ هنگامی که از سفر باز می‌گشت به مسجد می‌رفت و در آن نماز می‌خواند.

۷- با دعا وارد مسجد شوید:

قال المعصوم عليه السلام: إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَقُلْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَ

افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ...

هر گاه وارد مسجد شدی بگو: خداوندا گناهانم را ببخش و درهای رحمتت را بر من بگشا.^۱

۸- با ذکر وارد شوید:

قال الحسن عليه السلام: مِنَ السُّنَنِ عِنْدَ دُخُولِ الْمَسْجِدِ أَنْ يُقَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

لَا أَدْعُو مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

^۱ . تهذیب جلد ۳ صفحه ۲۶۳

از سنت است که هنگام ورود به مسجد گفته شود: هیچ خدایی به جز خداوند یکتا نیست و با وجود او کسی را به خدایی نمی خوانم.^۱

۹- با لباس خوبتان وارد مسجد شوید:

علی علیه السلام وارد مسجد کوفه شد برادرش عقیل به خدمتش رسید پس از سلام و احوالپرسی امام به فرزندش حسن علیه السلام فرمود: برو برای عمویت عقیل پیراهنی نو و ردائی نو، شلوار و کفشی نو بخر عقیل فردای آنروز با لباس های نو و فاخر در همان مسجد بر علی علیه السلام وارد شد و سلام کرد.

عن ابی الحسن الرضا علیه السلام : فی قولِ الله (خذوا زینتکم عند کل

مسجد). قال هی الشیابُ

امام رضا علیه السلام در معنای این آیه (زینت خود را به وقت عبادت در مسجد بر گیرید) فرمود: منظور لباس است.^۲

۱۰- موها را برای مسجد شانه کنید:

^۱ . بحار النوار جلد ۸۰ صفحه ۳۴۷

^۲ . مستدرک جلد ۳ صفحه ۲۲۶

سئل ابوالحسن الرضا عليه السلام عن قول الله عزوجل: خذوا زينتكم عند كل مسجد قال: من ذلك التمشط عند كل صلاة

از امام رضا عليه السلام درباره آیه سوم سوره اعراف که (زینت خود را به وقت عبادت در مسجد برگیرید) پرسیدند فرمود: یکی از آن زینت ها شانه زدن مو به هنگام نماز است.^۱

۱۱- مسجد خانه پدری مسلمانان:

عن ابي عبد الله عليه السلام قال: تُتِمُّ الصَّلَاةُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ عليه السلام وَمَسْجِدِ الْكُوفَةِ وَحَرَمِ الْحُسَيْنِ عليه السلام

امام صادق عليه السلام فرمودند: نماز در چهار مکان، تمام و کامل خوانده می شود ۱- مسجد الحرام ۲- مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله ۳- مسجد کوفه ۴- حرم امام حسین عليه السلام^۲

۱۲- مسجد بر طرف کننده غصه هاست:

^۱ . من لا يحضره الفقيه جلد ۱ صفحه ۱۲۸

^۲ . اصول کافی جلد ۴ صفحه ۵۸۶

رُوی عن الصادق عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ غَمٌّ مِنْ غُمُومِ الدُّنْيَا أَنْ يَتَوَضَّأَ ثُمَّ يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَيَرْكَعُ رَكَعَتَيْنِ يَدْعُو اللَّهَ فِيهِمَا .
 أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ: وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ روایت شده که فرمود: چه چیزی هر یک از شما را باز می‌دارد از اینکه چون غمی از غم‌های دنیا او را گرفت وضو بگیرد و وارد مسجد شود و دو رکعت نماز بخواند و خدا را به کمک بخواند؟ آیا نشنیده اید که خداوند فرمود: از صبر و نماز مدد جوئید؟!^۱

۱۳- مسجد جایگاه اعتکاف است:

عن ابی عبد الله عَلَيْهِ السَّلَامُ عن ابیه قال: الْمُعْتَكِفُ يَعْتَكِفُ فِي الْمَسْجِدِ

الجامع

امام صادق از پدرش نقل کرد که فرمود: معتکف در مسجد جامع اعتکاف می‌کند.^۲

۱۴- به زیادی مساجد دلخوش نباشید:

^۱ . وسائل الشیعه جلد ۸ صفحه ۱۳۴

^۲ . تهذیب جلد ۴ صفحه ۲۹۰

قال علي عليه السلام: ... لا تَعْتَرِنِ بِكَثْرَةِ الْمَسَاجِدِ وَ جَمَاعَةِ اقْوَامٍ اَجْسَادُهُمْ
مُجْتَمِعَةٌ وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ...

حضرت علی علیه السلام فرمودند: به فراوانی مساجد و انبوه
مردمانی که به ظاهر متحدند اما یکدل نیستند مغرور نشوید
...^۱

۱۵- مساجد زیبا و دل‌های خراب:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يُطَوِّئُهُمُ الْهَيْبَةَ...
مَسَاجِدُهُمْ مَعْمُورَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ وَقُلُوبُهُمْ خَرَابٌ عَنِ الْهُدَى
رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: بر مردم زمانی خواهد آمد که
خدایشان شکمشان و ... مساجدشان آباد و قلبهایشان از
هدایت خالی است.^۲

^۱ . احتجاج جلد ۱ صفحه ۲۵۸

^۲ . مستدرک جلد ۱۱ صفحه ۳۷۶

مسجد در نگاه دانشمندان دیار دور:

هگل، فیلسوف آلمانی می گوید:

در استامبول روزی به مسجد رفتم از سادگی و صلابت مسجد شگفت زده شدم و حال خوش و جذبه ای شور انگیز در خود احساس کردم.^۱

ژزف ارنست رنان، نویسنده و فیلسوف فرانسوی:

برخلاف سخنان ناروایی که درباره اسلام و عرب شنیده بودم هرگاه وارد یکی از مساجد مسلمان می شدم صحنه های دلپذیر و جذابی می دیدم که به خود می لرزیدم و افسوس می خوردم که چرا مسلمان نیستم^۲

مارسل بوازار اسلام شناس سویسی:

مسجد عامل نیرومندی در همبستگی و اتحاد مسلمانان جهان است و اهمیت اجتماعی و فرهنگی آن را از این بابت نمی توان نادیده گرفت مخصوصاً در روزگار معاصر که مسلمانان شور و حرارت صدر اسلام را دگر بار از خودشان نشان می دهند، مساجد

^۱ تاریخ تمدن ج ۴

^۲ تاریخ تمدن ص ۹۷

به صورت مراکز تربیت روحانی و پایگاه جنبش امت است
مسلمانان در برابر ستمگران و سلطه جویان در آمده است و
بتدریج مساجد موقعیت سال های نخستین ظهور اسلام را به
دست آورده اند.^۱

ویل دورانت مورخ مشهور:

چه خوش آهنگی است صدای موذن در گوش مسلمانان و غیر
مسلمانان که این جان های محبوس در پیکر خاکی را از فراز
هزاران مسجد دعوت می کند و به سوی بخشنده زندگی و عقل
توجه کنند و به جان با او پیوند گیرند... به راستی چه نیرومند
است و شریف این دعوت که مردم را پیش از طلوع آفتاب به
بیداری دعوت می کند چه خوب است به هنگام نیمروز از کار باز
ایستد و چه بزرگ و با شکوه است که ضمیر انسان در سکوت
شب به جانب خداوند جل جلاله توجه کند^۲

جرجی زیدان نویسنده عرب مسیحی:

^۱ اسلام در جهان امروز صفحه ۱۰۱

^۲ تاریخ تمدن ج ۴ صفحه ۲۷۳

همان طوری که مسجد های مسلمانان مرکز اجتماع و پناهگاه
غریبان و بیماران است این مرکز مهد تعلیم و تربیت بوده است در
کوچک ترین مسجد کودکان را آموزش می دهند و مسجد های
بزرگ گهگاهی به اندازه دانشگاه های اروپا ارزش و اهمیت
دارند.^۱

دانشمندی از اروپا می نویسد:

من بسیاری از کلیسا ها و معبد ها را دیده ام که در آن جاها
مساوات برقرار نیست و طبیعتاً معتقد بودم که باید همین تبعیض
در داخل معابد اسلامی نیز باشد ولی هنگامی که در روز عید فطر
در مسجدی در لندن ملاحظه کردم که عالی ترین نوع مساوات در
میان مسلمانان وجود دارد سخت دستخوش حیرت شدم.

من دیدم که نژاد های مختلف و شخصیت های عالی و دانی
در کنار یکدیگر قرار گرفته اند و برادرانه مشغول عبادت هستند
مانند آن را در مسجد مُمباسا نیز دیدم که کارگران با سیاست
مداران دست می دهند و تکلفات و تشریفات از میان آنها برداشته

^۱ هزار و یک نکته صفحه ۹۷

شده است هیچکس از ایشان در هیچ مقامی از ایستادن در کنار دیگران برای نماز ناراحت نیست صف‌ها کاملاً منظم و همه در یک ردیف ایستاده‌اند. زیرا آنجا امتیازی نیست و همه در پیشگاه خداوند برابرند هیچکس را بر دیگری رجحان نیست.

هنگامی که پیشوا و امام مسجد مسلمانان به من گفت: به عقیده مسلمانان همه انبیاء بر حق بوده‌اند و کتاب‌های آنها از جانب خداوند است گمان کردم گوشم بد شنیده است زیرا این نخستین باری بود که از یک رهبر دینی چنین سخنی را می‌شنیدم از این رو دیگر برای من شکی باقی نماند که دین اسلام صلاحیت دارد که دین جهانی گردد.^۱

بهترین مکان برای احداث مسجد

به دستور آیه الله العظمی بروجردی این مرجع بزرگ دینی قرار شد در شهر هامبورگ آلمان مسجدی بسازند، نماینده ایشان در آن شهر زمینی تهیه کرد مردم به آیه الله گفتند: زمین تهیه شد در جای

^۱خلوتگه راز ص ۲۰۳

مرغوبی نیست، ایشان فرمودند شنیده شده جایگاه مناسبی تهیه نکرده اید آن شخص گفت: در جاهای دیگر زمین گران است لابد در کنار دریا و بالای شهر هامبورگ زمینی تهیه کنیم؟ فرمودند من هزینه اش را تامین می‌کنم زیرا این مکان اولاً باید از مکان های اهل دیانت های دیگر کمتر نباشد و ثانیاً به نام امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام است و باید آبرومندانه باشد تا باعث تحقیر مسلمانان و شیعیان نشود و لذا رفتند در زمین مرغوبی به مساحت چهار هزار متر در کنار دریاچه (اکستر) مسجدی ساختند.

قال علي عَلَيْهِ السَّلَام: مَنْ وَقَّرَ مَسْجِدًا لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ يُلْقَاهُ ضَاحِكًا مُسْتَبْشِرًا

واعطاه كتابه بيمينه

علی عَلَيْهِ السَّلَام فرمودند: هر کس مسجدی را گرامی بدارد خدا را در روز قیامت خندان و خوشحال دیدار می‌کند و نامه عملش را به دست راستش می‌دهند^۱

^۱ بحار ج ۷ صفحه ۳۰۴

چه خانه ای بهتر از مسجد

یکی از تجار متدین و مقلد استاد بزرگ شیخ انصاری رضوان الله علیه روزی به محضر آقا رسید و مبلغی را تقدیم کرد و عرض کرد این پولی حلال و خمس داده است و دلم می‌خواهد با این پول برای خود منزلی بخرید که از اجاره نشینی نجات پیدا کنید شیخ انصاری پول را گرفت و آن تاجر به مسافرتش به مکه رفت، وقتی که از حج برگشت به محضر شیخ آمد و گفت خانه خریدید؟ آقا فرمود: بلی، سپس آن تاجر را کنار مسجدی در محل خویش صغیر برد و گفت این را خریدم تاجر گفت: من آن پول را برای خانه دادم شیخ انصاری گفت کدام خانه ای از مسجد بهتر؟ در این مکان عبادت خدا می‌شود ما به زودی از این دنیا می‌رویم اگر با آن پول خانه می‌خریدیم بعد از من به ورثه منتقل می‌شد.^۱

^۱ شرح مکاسب کلاتر ج ۱ صفحه ۱۳۰

نکته ها

۱- ساخت مسجد از مال حلال:

مسجد سازی و احداث محل پرستش خدا یک توفیق و نعمتی است لکن شرط آن این است که از مال حلال باشد زیرا بهترین بنا باید از بهترین پول باشد رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند:

مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يُعْبَدُ اللَّهُ فِيهِ مِنْ مَالٍ حَلَالٍ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ مِنْ دُرِّ

و ياقوتٍ

هر کسی مسجدی از مال حلال بسازد که خداوند در آن عبادت شود خدای تعالی برای او در بهشت خانه ای از در و یاقوت می‌سازد.^۱

۲- زمین مسجد شاهد قیامتی است:

یکی از بزرگان در جای جای مسجدی نماز می‌خواند گفتند چرا در یک نقطه نماز نمی‌خوانی گفت: بدلیل **يَوْمَئِذٍ نُحَدِّثُ**

^۱کنز العمال ج ۷ ص ۶۵۴

اخبارها بان رَبِّكَ أَوْحَى لَهَا می‌خواهم این مکان های مختلف مسجد روز قیامت برای من شهادت دهند.^۱

۳- هشداری در مسجد:

شخصی می‌گوید در مکه از خانه به قصد مسجد الحرام خارج شدم در بین راه خطری شدید پیش آمد و لی جان سالمی از معرکه به در بردم و به راهم به سوی مسجد الحرام ادامه دادم در درب مسجد خربزه‌هایی بر زمین ریخته بود صاحبش آن‌ها را می‌فروخت قیمت آنرا پرسیدم او گفت: دو رقم است اینها این مقدار و آن‌ها کمتر من هم وارد مسجد شدم و نماز خواندم لکن در بین نماز در این فکر بودم که آیا از خربزه‌های با قیمت بالا بخرم یا ارزان‌تر را خریداری کنم؟! نمازم تمام شد خواستم از مسجد خارج شوم کسی روبروی من آمد و گفت خدائی که تو را از هلاک در حادثه نجات داد حقش این است که نماز خربزه‌ای بخوانی؟! من به خود لرزیدم و خواستم دامنش را بگیرم ولی او ناپدید شد.^۲

^۱: زلزال ۶

^۲: قطعه‌ای از بهشت صفحه ۲۶

۴- مسجد خودم یا خدا؟

هارون الرشید مسجدی ساخت یک روز که برای سرکشی از مسجد آمده بود که بهلول سر رسید او از حریت و آزادگی خاصی برخوردار بود و حرف خدائی را با صراحت می‌گفت رو به هارون الرشید خلیفه مقتدر عباسی کرد و گفت: چه ساخته ای؟ هارون گفت: خانه ای برای خدا بنا کرده ام بهلول گفت: دستور بده تابلوی آنرا بنام من بنویسند. هارون عصبانی شده و گفت: من مسجد ساخته ام نام تو را بنویسند؟ بهلول گفت: پس چرا می‌گویی خانه خدا؟ هارون گفت: پس چه بگویم؟ بهلول گفت: بگو خانه خودم. یعنی مسجدی که برای شهرت شخصی خودت ساخته ای را چرا به نام خدا تمام می‌کنی؟!^۱

۵- قصه ای بدون شرح:

یکی از نمازگزاران مسجد شهر صیدا پس از از نماز ظهر برخاست و روی پله اول منبر ایستاد و فریاد زد: ای مومنین! بدانید که روز قبل در همین مکان عصای مرا دزدیده اند و من آن سارق

^۱ حکایات مشهور صفحه ۷۴

را شناخته ام او الان در همین مسجد است اکنون از بردن نام او خودادری می‌کنم به شرطی که امشب عصا را از بالای در به داخل منزل بیندازد منزل من هم وصل به دیوار همین مسجد است اگر نیاورد فردا او را رسوا می‌کنم.

یک هفته بعد یکی از مؤمنین پرسید که راستی آن دزد، عصای تو را آورد؟ آن مرد با خنده گفت: همان شبی که روزش اعلام کردم بیست و دو عصا به منزل من پرتاب شد!^۱

۶- اهمیت حضور در مسجد:

شخصی به محضر پیامبر ﷺ آمد و عرض کرد اهمیت حضور مسجد را می‌دانم و لکن شب کوری دارم و کسی هم نیست که دست مرا گرفته به مسجد بیاورد چه کنم؟ فرمود: از خانه تا مسجد طنابی ببند و با آن وسیله به مسجد بیا^۲

^۱ از لابه لای نکته‌ها صفحه ۳۶۵

^۲ قطعه ای از بهشت صفحه ۳۵۸

مسجد ممتاز

مساجد یعنی همان مکان های سجده بر خدا همه ممتازند و بهترین قطعات روی زمین می باشند ولی در میان این مساجد کدام برتری دارند که مسلماً چند مسجد حرف اول را می زنند از قبیل مسجد الحرام مسجد النبی و مسجد کوفه و مسجد سهله و مسجد بیت المقدس که هر کدام از آن ها به دلایلی بر دیگر مساجد فضیلت و شرافت دارند.

اما در میان مساجدی که در دسترس ما هست و محل رفت و آمد عموم مردم می باشد کدامشان نمونه و برتر قلمداد می شوند؟ این مطلبی است که اندکی به توضیح آن و ملاک های برتر آن می پردازیم.

۱- مسجد فرهنگ سرای دین:

یقین داریم که نقش نماز آن هم با جماعت و آن هم در مکانی مانند مسجد نقش تربیتی و به سزائی است از صفوف به هم فشرده نماز در مسجد بهترین کلاس را به دنیا ارائه می دهیم و ادعا داریم که در هیچ مکتب و مذهبی چنین مدرسه ای که درسه وعده یا پنج وعده کلاسی منسجم داشته باشد وجود ندارد. در کدام آئین مردم به

جایگاهی دعوت می‌شوند که در آن جا عبادت کنند و به آن‌ها پیام برسد که هر کدام از شما مظلوم و حقی از کسی به گردن دارید باید اول بروید و حقوق افراد را بپردازید و سپس به این مکان بیایید و اضافه کند که خدا فرموده افرادی را که با حق مردم در حال نمازند مورد لعنت من می‌باشند!^۱

آری در روایات از مسجد به عنوان محل امن و آرامش یاد شده و به یقین در مسجدی که انسان با تذکرات سازنده دین از زیر بار بدهکاری بیرون بیاید با سبک بالی و سبک باری از آن خارج خواهد شد در حقوق عمومی مانند خمس و زکوه نیز قضیه همین است می‌گویند رسول خدا عده ای را که زکوه نپرداخته و در صفوف جماعت جا گرفته بودند را از مسجد بیرون کرد تا بروند حق الهی که خدا برای فقراء در مالشان قرار داده است را بپردازند سپس نماز بخوانند زیرا یکی از نشانه های اهل ایمان پرداخت

زکات است **وَالَّذِينَ هُمْ لِزَكَاةٍ فَاعِلُونَ**^۲

^۱ مستدرک الوسائل نوری ج ۴ ص ۴۴۶

^۲ مؤمنون ۴

گفته اند بازینت هایتان به مسجد بروید و یکی از مصادیق زینت ها همان زینت های معنوی همچون صداقت ایمان و پاکی باطن است وقتی جمعیتی با این شاکله زیبا در مکانی جمع شوند مسلم است که این جمعیت نمونه اند و این عبادت ممتاز است و آن مکان از امتیاز خاصی برخوردار است و همان محل امن و آرامی است که دنیا بدنبال آن می‌گردد علاوه بر اینها مسجد انسان را از گوشه گیری و انزواطلبی باز می‌دارد و روحیه اجتماعی را در انسان زنده می‌کند.

گذشته از آنچه گفته شد در مسجد بدلیل اینکه سپاسگذاری رسم است و مردم به شکرانه نعمات الهی سپاسگذاری می‌کنند انسان تربیت شده و روحیه شکر و سپاس در او زنده شده و اگر مبتلای به مرضی مانند بی تفاوتی است در این دارالشفاء این مرض او برطرف شده و شفاء می‌گیرد. و باز هم باید گفت نظر به اینکه در مسجد تواضع دسته جمعی در مقابل خالق یکتا رواج دارد روحیه تواضع در انسان زنده شده و از مرض تکبر شفاء یافته و علاج می‌شود، از قدیم مساجد محل درس و بحث و بیان احکام در فنون مختلفه بوده است حتی زمانی که بنا شد در خارج از مسجد

مدرسه ای بنا شود و در میان مردم بحثی در گرفت که آیا جایز است در خارج از مسجد چنین مکانی برای کسب علم گشوده شود؟!^۱

در زمان رسول خدا مسجد محل گفتگوی علمی - مشاعره حکمت آموز، سخنرانی های کوتاه و پاسخ به سئوالات و شبهه ها بود حتی در زمانی که پیامبر در سفر بودند و یا در جبهه های جنگ این جلسات و کلاس ها توسط نمایندگان پیامبر برگزار می شد و افرادی در آن جایزه می گرفتند که پس از آن دامنه این فعالیت به مسجد دیگری از قبیل مساجد قبا نیز سرایت کرد. عده زیادی در این مساجد خواندن و نوشتن یاد گرفتند و گاهی شخص رسول خدا در بعضی از جلسات مساجد به عنوان شرکت کننده حضور پیدا می کردند و می فرمودند من این جلسات را بر جلسات دعا ترجیح می دهم.^۲

البته قابل ذکر است که اگر کسانی بنا داشتند قصه های بی ریشه از زمان جاهلیت را در مسجد برای مستمعین بازگو کنند

^۱فراند الفوائد صفحه ۲۱۷

^۲التراتیب الاداریه صفحه ۲۲۰

حضرت با شدت با آن‌ها برخورد می‌نمود و به آن‌ها جهت و برنامه می‌داد و نیز خواندن اشعار جاهلیت که افتخارات بیجای افراد در آن بازگو می‌شد در مسجد النبی ممنوع بود.

۲- مسجدی که محل مشاوره است:

مسجد از آغاز محل پرسش و پاسخ مسائل دینی و اجتماعی بوده است و حلقه‌های معرفتی مساجد سابقه‌ای دیرینه دارد، این مکان مقدس به دلیل آنکه محلی برای عبادت افراد مومن و نوعاً با تجربه می‌باشد لذا محلی برای مشورت برای کارهای مهم است همیشه استشاره‌ها و استخاره‌ها از مسجد صورت می‌پذیرفته است و در این مکان است که به سفارش قرآن عمل می‌شود به مصداق **وَأْمُرُهُمْ سُورَىٰ بَيْنَهُمْ**^۱ افرادی که طرف مشورت قرار بگیرند و امین باشند فراوانند همیشه برای شهود در محاکم و دادگاه‌ها یا شاهدان طلاق که باید عادل باشند از مساجد انتخاب می‌شده‌اند در دستورات دینی آمده است که امام جماعت پس از اتمام نماز جماعت در محراب رو به مردم بنشیند تا پاسخگوی سئوالات

^۱ شوری ۳۸

مردم باشد و همچنانکه میدانیم این سئوالات همان مشاوره دینی را نیز در بر می‌گیرد مردم از دیر باز به امامان جماعت اعتقاد و اعتماد داشته و حتی برای مشورت در امر ازدواج و در نامگذاری فرزندشان با آنها مشورت می‌کرده و می‌کنند هم اکنون که اینهمه مشاوره های مدرن و مادی رایج شده بسیاری به مسجد و مومنان و امام مسجد مراجعه می‌کنند و بهترین مرکز مشاوره ای که در دسترس و مجانی و با حفظ حیثیت است مساجدند به حدی این عمل رایج است که مسجد را مجلس شورای مسلمانان نامیده اند.

در قدیم رسم بر این بوده است که هرگاه خبر مهمی اتفاق می‌افتاد که باید مردم از آن آگاه باشند جارچی در کوچه ها اعلام می‌کرد **الصلاه جامعه** یعنی برای نماز به مسجد بیایید این کار صرفاً برای نماز نبود زیرا برای نماز قبلاً اذان گفته می‌شود بلکه برای آگاهی مردم از خبر جدید بود و حتی می‌گویند قبل از قانون اذان این جمله برای دعوت به مسجد رسم بود.^۱

علاوه بر آنچه گذشت مسجد محل سازماندهی مسائل جنگی و ساماندهی مسائل نظامی بوده و به فرموده امام خمینی در مسجد الحرام و مسجد رسول خدا مسجد النبی مسائل سیاسی و نظامی بیش از مسائل عبادی محض مطرح بوده است.^۱

۳- مسجدی که احیا کننده ارزشهاست:

مردم در کوچه و بازار و اداره و کارهای روزمره گرفتار دنیا و در واقع زرق و برق آن می‌شوند و برای شستشوی آلودگیها مادی لازم است پنج وعده در این استخر زلال مسجد شنا کرده خود را تمیز نمایند اگر بخواهیم به تفصیل در این باره بحث کنیم سخن به درازا می‌کشد ولی در اینجا به برخی از نمونه‌ها بسنده می‌کنیم:

الف- پاسداری از عدالت:

از آغاز ساخت مسجد توسط رسول خدا در مدینه هر کسی که مورد تجاوزی قرار می‌گرفت برای رسیدن به حق خود به مسجد پناه می‌برد و نوعاً با قضاوت هائی که توسط رسول خدا صورت می‌گرفت حق به حقدار می‌رسید در زمان حضرت علی علیه السلام

^۱ صحیفه نور ج ۱۸ صفحه ۶۷

مسجد کوفه نام دکه القضاء به خود گرفته و در این مسجد و از این محراب حقوق فراوانی به صاحبانش برگردانده شد که خطبه های حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام گواه این مدعاست.

حکومت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام نیز از مسجد الحرام شروع و در مسجد سهله واقع در شهر کوفه مستقر خواهد گردید ستمگران و حاکمان زر و زور را در ساختن مسجد حقی نیست امام جماعت یکی از شرائط عدالت است و صدها نکته ریز و درشت دیگری که همه و همه بر عدالت محوری دلالت دارند از مشخصات یک مسجد ممتاز به شمار می آیند.

ب- ناظر بر حکومت:

برخی از مومنین می خواهند ایمان را از حکومت و مسجد را از مسائل مربوط به اداره جامعه جدا حساب کرده و فقط به عبادات فردی در آن اکتفا کنند در حالی که اگر بناست در مسجد به رساله مرجع تقلید و به دستورات دین عمل شود در رساله مسائل حکومتی اگر بیش از عبادات فردی نباشد کمتر نیست قدرت مسجد برای نظارت بر حکومت قدرتی نیست که قابل انکار باشد

این مسجد است که حکومت عوض می‌کند مردم را بیدار می‌کند حکومت دینی ایجاد می‌کند و

از آنجا که حکومت های جور مصداق منکر هستند و مسجدی ها باید نهی از منکر کنند پس مومنین نمی توانند در برابر حکومتها بی تفاوت باشند.

مسجد با کلیسا و کنیسه با خانقاه و زاویه تفاوت فاحشی دارد زیرا در این مکان ها افراد به یک عبادت فردی و اقرار و اعتراف به گناه و گاهی چله نشینی فرا خوانده می‌شوند ولی مسجد یک پایگاه اجتماعی مربوط به همه زوایای جامعه است.

ج-عامل وحدت:

از جمله خواص مسجد مورد قبول و ممتاز این است که عاملی برای وحدت و یکدلی ملت و امت اسلام باشد صفوف به هم فشرده و بی امتیاز مسجد، لفظ واحد عربی در عبادت، لغو امتیاز بندی هائی که در جاهای دیگر مرسوم است و پرهیز از درجه بندی مؤمنان یا مسلمانان، کنار هم قرار گرفتن ثروتمند و فقیر عالم و غیر عالم و همانند دانه های یک شانه در کنار هم بودن افراد همه

و همه از عوامل قدرت اسلام در مسجد که خانه اسلام است می‌باشد.

آری به همین دلیل است که خداوند از حضور در مسجدی که مایه اختلاف و تفرقه است مانند مسجد ضرار منع می‌کند و بلکه دستور تخریب آنرا می‌دهد^۱ و نیز به همین دلیل است که دستور حضور در مساجد پر جمعیت تر صادر شده و مسجد جامع از مسجد بازار مهمتر و مسجد بازار از مسجد محله پر اهمیت تر قلمداد می‌شود و از همین جهت است که به ما دستور داده اند حتی در صفوف نماز جماعت کسانی که با ما از نظر مبانی فکری اختلاف دارند همانند اهل سنت شرکت کنیم^۲

در خاتمه بد نیست به نقش مدیر مسجد در اداره امور آن و نیز نقش امام جماعتش که از اهمیت خاصی برخوردار است اشاره کنیم.

اولین نقشی که امام مسجد می‌تواند برای جذب و جلب مردم داشته باشد عدالت است عدالت عاملی درونی است که انسان را از

^۱. توبه ۱۰۸

^۲. وسائل الشیعه ج ۳ صفحه ۴۷۷

آلودگی به گناه باز می‌دارد و دومین ویژگی که می‌تواند در امام جماعت باشد و بوسیله آن افرادی به این پایگاه توحیدی کشیده شوند مسئله علم و آگاهی امام جماعت است مردم در صنوف مختلف وقتی شبهاتی برایشان پیش می‌آید که به نوعی به دین و آخرت ربط پیدا می‌کند به سراغ مسجد و امام جماعت می‌روند و اوست که باید پاسخگو باشد پس علمیت و مطالعه از لوازم موفقیت او و مسجد می‌باشد.

از مسائل مهم دیگری که در امام جماعت کار ساز و لازم است رعایت تقوا می‌باشد تقوا که همان عامل بازدارنده از بدی هاست باید در امام جماعت باشد یکی دیگر از موازینی که در امام جماعت به عنوان شرط لازم به حساب می‌آید مسئله اعتدال و میانه روی است آری همیشه افراط و تفریط مسئله ساز بوده است پس امام جماعت که نقش پدری دلسوز برای جامعه دارد باید بی طرف و عادل و با مروت باشد تا مسائل حاد جامعه را با تدبیر حل نماید.

آخرین کلام

آخرین کلام که در حقیقت اولین کلام هم می‌باشد کلام خداوند در قرآن مجید است که با تعبیری تند و توییخی نسبت به منع کنندگان مردم از مساجد و عده خواری دنیا و عذاب بزرگ الهی به آنان داده است.^۱

از شأن نزول آیه مشخص است که خطاب آیه به کسانی است که در صدد تخریب مساجد بودند که این رویه غلط در طول تاریخ توسط ناهالان همچنان ادامه دارد تخریب مسجد الاقصی قبله اول مسلمانان-مسجد بامبری هند و امثال اینها نمونه هایی از این ظلم فاحش می‌باشد.

البته تخریب مسجد با تخریب دیوارهای آن توسط بیل و گلنگ و لدر نیست بلکه کم رنگ کردن آن و حضور نیافتن در آن بدون عذر و با بهانه های واهی و یا رقیب تراشی برای آن به نام دین و مذهب که بحث آن گذشت همه و همه همان هدف را تعقیب می‌کنند و مرتکبین آن مشمول **مَنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ** می‌شوند.

مساجد سنگر های حفاظت از دین هستند و چونکه مرکز احیاء نام خدا می باشد دشمنانی که از این نام هراس دارند از این مراکز نیز می هراسند.

افراد تن پروری که به دلیل داشتن همین صفات حال آمدن به مسجد را ندارند و با وسوسه های خناسانه خود دیگران را نیز از مسجد دور می کنند باید منتظر خواری در دنیا و عذاب اخروی باشند.

مساجد در حقیقت موتور خانه هر شهر و دیاری هستند، بیگانه ترین افراد را دیده ایم که هرگاه بیچاره می شوند به مسجد پناه می برند ولی زمانی که مشکلشان حل شد مانند همان کشتی نشینانی که در دریا به خدا متوسل بودند و به خشکی که می رسیدند فراموش می کنند اینان نیز در مواقع دیگر از یاد خدا غافل و خانه خدا فراموش می کنند.

فهرست

- مقدمه ۱
- امتیازات مسجد ۵
- امتیازات اهل مسجد ۱۸
- ستاد تبلیغات خدا ۲۱
- نکته اول: هر کسی و هر مالی لایق مسجد سازی نیست ۳۰
- نکته دوم: دلایل جذب به مساجد ۳۲
- نکته سوم: دلایل مسجد گریزی ۳۵
- نکته چهارم: مسجد و دافعه ۴۷
- نکته پنجم: لزوم آمادگی برای دعوت عمومی ۵۳
- نکته ششم: رقبای مسجد ۵۴
- نکته هفتم: لزوم رعایت آداب ۵۷
- نکته هشتم: لزوم حرمت آن ۵۹
- نکته نهم: مسجد واجتماعیات ۶۰
- نکته دهم: مسجد و جاذبه ها ۶۴

۶۹	خانه مؤمنین
۷۱	آداب عمومی مسجد
۹۰	مسجد در نگاه دانشمندان دیار دور
۹۵	چه خانه ای بهتر از مسجد
۱۰۰	مسجد ممتاز
۱۱۱	آخرین کلام
۱۱۳	فهرست